

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

NUOREN ITSENÄISTYMISEN TUKEMINEN – OPAS NUORELLE

TEKIJÄT Henrietta Lautakoski
 Elina Ohtonen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma			
Työn tekijät Henrietta Lautakoski & Elina Ohtonen			
Työn nimi Nuoren itsenäistymisen tukeminen -opas nuorelle			
Päiväys	19.11.2023	Sivumäärä/Liitteet	34/10
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Lasten- ja Nuortenkoti Kimppa			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä suunniteltiin ja luotiin opas Lasten- ja Nuortenkoti Kimpan käyttöön. Tarkoituksena on suunnitella ja toteuttaa opas Lasten- ja Nuortenkoti Kimppasta itsenäistyville nuorille. Tavoitteena on, että opas tukee itsenäistymistä. Opas tulee käyttöön nuorille, jotka muuttavat omaan asuntoon ja siirtyvät sijaishuoltoyksiköstä jälkihuollon piiriin.</p> <p>Itsenäistyminen ja omaan asuntoon muuttaminen ovat nuorelle suuria elämänmuutoksia. Nuori tarvitsee tässä vaiheessa aikuisen tarjoamaa yksilöllistä tukea ja ohjausta. Tämä tuki ja ohjauksen tarve korostuu erityisesti sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren kohdalla. Tilastollisesti tarkasteltuna sijaishuollon nuorilla on kohonnut riski syrjäytymiselle ikätovereihinsa verrattuna. Tämän vuoksi työskentely itsenäistymiseen liittyvien asioiden parissa tulisi aloittaa hyvissä ajoin, jotta nuorta pystytään tukemaan ja valmistelemaan tulevaan muutokseen mahdollisimman hyvin.</p> <p>Opinnäytetyön toteutus tehtiin toiminnallisena kehittämistyönä. Toiminnallinen opinnäytetyö on opinnäytetyömuoto, jossa luodaan työelämälähtöisesti esimerkiksi käytännön toiminnan ohjeita ja oppaita. Työ sisältää myös erillisen raportin itse tuotoksen lisäksi. Raportin ja tuotoksen tietoperusta pohjautuu oman alan kirjallisuuteen. Teoriaosuudessa käsitellään nuoruutta elämänvaiheena sekä sijais- ja jälkihuoltoa. Näiden lisäksi teoriaosuudessa käsitellään oppaan käyttäminen työvälineenä.</p> <p>Toimeksiantaja opinnäytetyössä oli Lasten- ja Nuortenkoti Kimppa. Kimppa on yksityinen seitsemän paikkainen sijaishuoltoyksikkö, joka sijaitsee Kainuussa. Se tuottaa lastensuojelun sijaishuoltoa huostaanotetuille ja avohuollon tukitoimin sijoitetuille 7-17-vuotiaille lapsille ja nuorille.</p> <p>Työn tekeminen aloitettiin haastattelemalla työntilajaa siitä, millaisia toiveita heillä on oppaan sisällön ja ulkoasuun suhteen. Toteutimme oppaan Canva-työkalulla toimeksiantajan toiveet ja oppaan kohderyhmä huomioiden. Oppaaseen on koottu tiivistetysti yhteen asioita, joita lastensuojelun sijaishuoltoyksiköstä itsenäistyvän nuoren on hyvä tietää ja tehdä ennen omaan asuntoon muuttamista. Siinä tuodaan esille myös nuoren lain mukaiset oikeudet ja yhteiskunnan tarjoamat tukimahdollisuudet.</p>			
Avainsanat itsenäistyminen, jälkihuolto, nuoruus, opas, sijaishuolto			

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Social Services	
Author(s) Henrietta Lautakoski & Elina Ohtonen	
Title of Thesis Supporting young people's independence - A guide for young people	
Date 19 th November 2023	Pages/Appendices 34/10
Client Organisation /Partners Children and Youth Home Kimppa	
<p>Abstract</p> <p>The thesis aimed to design and create a guide for the use of the Children and Youth Home Kimppa. The purpose was to develop and implement a guide for young individuals transitioning to independence from the client, in order to provide support for their journey to independence. The guide is intended for young people who are moving into their own accommodation and transitioning from a foster care unit to after-care.</p> <p>Independence and the move to one's own residence represent significant life changes for a young person. At this stage, the young individual requires personalized support and guidance from adults. This need for support and guidance is particularly pronounced for young people transitioning to independence from foster care. Statistically, youth in foster care face an elevated risk of social exclusion compared to their peers. Therefore working on issues related to independence should commence well in advance to support and prepare the young person for the upcoming changes.</p> <p>The implementation of the was the form of practical development work. A functional thesis involves creating work-related practical guidelines and manuals. The work also includes a separate report in addition to the produced material. The theoretical foundation of the report and the material is based on relevant literature. The theoretical section covers adolescence as a life stage, foster care, after-care, and the use of a guide as a tool.</p> <p>The client for the thesis was the Children and Youth Home Kimppa. Kimppa is a private seven-bed foster care unit located in Kainuu, providing foster care for children aged 7-17 who have either been taken into custody or placed under support measures for families living at home.</p> <p>The work began by interviewing the director of operations to understand their expectations regarding the content and layout of the guide. Canva was used to create the guide, considering the client's preferences and the target audience. The guide compiles essential information that a young person transitioning to independence from the foster care unit should know and do before moving into their own accommodation. It also highlights the young person's legal rights and the support opportunities provided by society.</p>	
<p>Keywords</p> <p>after-care, foster care, guide, independence, youth</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	NUORUUS, ITSENÄISTYMINEN JA OMAAN ASUNTOON MUUTTAMINEN	6
2.1	Nuoren itsenäistymisen tukeminen	6
2.2	Muutto omaan asuntoon.....	7
3	LASTENSUOJELU, SIJAISHUOLTO JA JÄLKIHUOLTO	9
3.1	Nuoruus sijaishuoltoyksikössä	9
3.2	Jälkihuolto	11
3.3	Jälkihuoltosuunnitelma	12
3.4	Itsenäistymisvarat.....	13
4	OPAS TYÖVÄLINEENÄ.....	14
4.1	Sisältö	14
4.2	Rakenne.....	14
4.3	Kieli	15
4.4	Visuaalisuus.....	15
4.5	Typografia.....	16
5	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	18
6	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS.....	19
6.1	Suunnittelu.....	20
6.2	Toteutus.....	21
6.3	Arviointi.....	23
7	POHDINTA.....	26
7.1	Kehittämistyön toteutuksen ja tuotoksen pohdinta	26
7.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	28
7.3	Ammatillinen kasvu	30
7.4	Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat	31
	LÄHTEET	32
	LIITE 1: OPAS.....	35

1 JOHDANTO

Valitsimme opinnäytetyön aiheemme sen ajankohtaisuuden vuoksi. Aiheenamme on luoda opas sijaishuoltoyksiköstä itsenäistyvän nuoren tueksi. Ajankohtaisen aiheesta tekee se, että hyvinvointialueen ja jälkihuollon palveluissa on vasta hiljattain ollut muutoksia ja uusia mahdollisia muutoksia jo kaavaillaan jälkihuoltoon. Vuonna 2020 astui voimaan laki, jolloin jälkihuoltoon oikeuttava ikä nostettiin 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen (Lastensuojelulaki 417/2007, 75 §). Uuden lain oltua voimassa vasta muutaman vuoden on Suomen hallitus esittänyt eduskunnalle, että lastensuojelun jälkihuoloin ikäraja tulisi laskea 23 ikävuoteen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023). Tämän lisäksi Kainuun hyvinvointialueella on aloittanut toimintansa jälkihuoltotiimi, jonka tarkoituksena on tarjota yhdenvertaista jälkihuoltoa täysi-ikäisille asiakkaille (Kainuun hyvinvointialue julkaisuaika tuntematon). Jälkihuoltotiimin toiminta on muokannut Kainuussa käytänteitä lastensuojelun sijaishuoltoyksiköistä itsenäistyvien nuorten kohdalla.

Lastensuojelun tarkoituksena on ajaa lasten etuja ja oikeuksia, turvaamalla lapselle turvallinen, monipuolinen ja tasapainoinen kasvuympäristö. Yksi lastensuojelun keinoista turvata lapsen kasvu ja kehitys on sijaishuolto. Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. (Räty 2023, 9; Saastamoinen 2008, 24–25.)

Jälkihuollolla tarkoitetaan tukea ja palveluita, joita tarjotaan yli kuusi kuukautta kestäneen avohuollon sijoituksen tai sijaishuollon päätyttyä. Jälkihuollon palvelut ja tuki suunnitellaan niin, että ne tukevat lapsen tai nuoren hyvinvointia. Kotiin palaavan lapsen kotoutumista tai itsenäistyvän nuoren riittäviä valmiuksia itsenäiseen elämään. (THL julkaisuaika tuntematon.) Tässä opinnäytetyössä keskitymme täysi-ikäiselle nuorelle tarjottavaan jälkihuoltoon.

Lastensuojelun työkenttä työllistää paljon sosionomeja, joten hyödyimme varmasti tietotaidosta, jota opinnäytetyö prosessin aikana olemme saaneet. Tulemme työssämme tulevaisuudessa sosionomeina kohtaamaan palveluita ja toimintatapoja, joita voisi kehittää paremmiksi ja toimivimmiksi. Tämän vuoksi varmasti hyödyimme tulevaisuudessa opeista liittyen kehittämistyön toteuttamiseen sekä myös kokemusta tiiviin yhteistyön tekemisestä toimeksiantajan kanssa.

Toimeksiantajana opinnäytetyöllemme toimii Lasten- ja Nuortenkoti Kimppa. Kimppa on Kainuussa sijaitseva yksityinen seitsemän paikkainen lastensuojelun sijaishuoltoyksikkö. Kimppa tarjoaa turvallisen ja kodinomaisen kasvuympäristön luonnon keskellä avohuollon tukitoimena sijoitetuille ja huostaanotetuille 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille. Kimpan henkilökuntaan kuuluu seitsemän vakituisesti työskentelevää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaista. Toimeksiantona saimme kehittää oppaan, joka tukisi ja listaisi itsenäistyvälle nuorelle selkeästi mitä asioita hänen tulee hoitaa ja huomioida itsenäistyessä sekä omaan asuntoon muuttaessa.

Tarkoituksena on suunnitella ja toteuttaa opas Lasten- ja Nuortenkoti Kimpasta itsenäistyville nuorille. Tavoitteena on, että opas tukee itsenäistymistä. Opas tulee käyttöön nuorille, jotka muuttavat omaan asuntoon ja siirtyvät sijaishuoltoyksiköstä jälkihuollon piiriin. Opinnäytetyö on toteutettu toiminnallisena kehittämistyönä. Kehittäminen on yleisesti konkreettista toimintaa ja sen tavoitteena on aikaan saada muutosta, joka on tehokkaampaa tai parempaa kuin aikaisemmat toimintatavat (Toikko & Rantanen 2009, 16–17).

2 NUORUUS, ITSENÄISTYMINEN JA OMAAN ASUNTOON MUUTTAMINEN

Nuoruudella määritetään ajanjaksoa lapsuuden ja aikuisuuden välillä. Nuoruuden ikävuosiksi on määritelty 12–22. Nuoruusiässä kehon hormonitoiminta lisääntyy merkittävästi ja kehossa tapahtuu suuria muutoksia fyysisesti ja psyykkisesti. Nuoruus jaetaan yleisimmin kolmeen vaiheeseen: varhaisnuoruuteen, varsinaiseen nuoruuteen ja jälkinuoruuteen. Varhaisnuoruus on noin 12–14-vuotiaana ja siihen liittyy vahvasti fysiologiset muutokset. Yleistä on, että ristiriitoja vanhempien kanssa syntyy. Nuori alkaa kokea tarvetta itsenäistyä, mutta samaan aikaan kokee myös tarvitsevansa vanhempiaan. Tämän vuoksi varhaisnuoruudessa nuori alkaa kokea ristiriitaisia tunteita enenevässä määrin. Kavereiden ja vertaistuen merkitys alkaa lisääntyä myös varhaisnuoruudessa. (Aalberg & Siimes 2007, 15, 68–69.)

Varsinainen nuoruus sijoittuu ikävuosiin 15–17. Nuoren sopeutuminen omaan muuttuneeseen kehoonsa ja seksuaalisuuden kehittyminen ovat keskeisiä tavoitteita tässä kehitysvaiheessa. Seksuaalisuuttaan nuori etsii kokeilemalla ja hyödyntämällä mielikuvitustaan. Seksuaalisuuden kehittyminen ja vahvistuminen vaikuttavat nuoren käsitykseen itsestään sekä hänen ihmissuhteisiinsa. Tämän vuoksi myös seurustelukokemukset ovat merkittävä osa varsinaista nuoruutta. (Aalberg & Siimes 2007, 70.)

18–22-vuotiaana on jälkinuoruus. Koetut kokemukset alkavat jäsentyä ja nuori kasvaa ja kehittyy omaksi persoonakseen. Yleisimmin jälkinuoruuteen kuuluu myös se, että nuori alkaa tulla taas paremmin toimeen vanhempiensa kanssa. Nuori sitoutuu aikuisuuteen ja ammatillisiin valintoihinsa. Yhteiskunnanjäseneksi tuleminen ja valmistautuminen oman perheen perustamiseen sisältyy myös jälkinuoruuden ajatuksiin. (Aalberg & Siimes 2007, 70–71.)

Nuoruusikään liittyy myös paljon erilaisia haasteita. Nuoren on opittava hyväksymään itsensä, muutettava omilleen, huolehtimaan itsestään sekä omasta taloudestaan. Nuoruuteen kuuluu myös ihmissuhteiden kriittinen tarkastelu ja aiemmin opitun kyseenalaistaminen. Näiden lisäksi nuoren tulisi löytää itselleen mieluinen opiskelupaikka ja menestyä opinnoissa, jotta työllistyminen olisi mahdollisimman helppoa. (Sauli 1990, 109; Kronqvist & Pulkkinen 2007, 166–167.)

2.1 Nuoren itsenäistymisen tukeminen

Itsenäistymisen määritellään olevan siirtymistä lapsuudesta nuoruuteen. Itsenäistymisessä tavoitteena on pyrkimistä sosiaaliseen ja taloudelliseen itsenäisyyteen, pois aikuisten holhouksesta. Prosessi on vaiheittaista ja myös subjektiivista eli jokainen nuori kokee tilanteen ja tarpeensa omalla tavallaan. (Sauli 1990, 109; Kronqvist & Pulkkinen 2007 166–167.)

Kasvaminen aikuiseksi ja aikuiselämään integroituminen muodostavat osan itsenäistymisestä. Itsenäisyyttä kuvastavia merkkejä ovat oman asunnon hankkiminen ja aikuiselämään sopeutuminen. Jokaisella nuorella on omat yksilölliset voimavaransa, elinolosuhteensa ja tuen tarpeensa, kun he etenevät itsenäistymisen polulla. (Malm 2018, 37–38.)

Usein itsenäisyyttä pidetään merkinä riippumattomuudesta. Itsenäistyminen ei kuitenkaan viittaa siirtymiseen kohti täydellistä riippumattomuutta, vaan se merkitsee ihmisten välisen riippuvuussuhteen muotoutumista uudelleen. Nuoren itsenäistyminen kuvastaa siten kasvua kohti itsenäistymistä.

Jokaisella on kuitenkin vahva riippuvuuden tarve muista ihmisistä ja tarve yhteisöllisyyteen. Itsenäistymisen aikana suhteet saavat uuden muodon, mutta eivät menetä merkitystään. Nuoret tarvitsevat monipuolista tukea luodessaan uusia ihmissuhteita. (Cameron ym. 2018, 164–170.)

Ymmärretyksi tuleminen, turva ja hellyys ovat tärkeitä keinoja tukea nuoren kasvua ja kehitystä. Nuoren kehossa tapahtuvien fyysisten ja psyykkisten muutosten vuoksi hän tarvitsee turvallisen aikuisen lähelleen. Murrosikä ja nuoruus ovat haavoittuvia ikävaiheita, joiden aikana voi myös kehittyä mielenterveydenhäiriöitä. Aikuisen tuen ja kannustuksen avulla nuori pystyy oivaltamaan omat vahvuutensa ja samaan itseluottamusta onnistumisen kokemuksiensa kautta. Nuoren itsenäisyyttä, luovuutta sekä kasvamista vastuullisuuteen tulee tukea aikuisen ja ympäristön toimesta. Myös huomiointia ja kuulluksi tuleminen ovat tärkeitä osia nuoren kasvun ja kehityksen tukemisesta. Aikuisen tulee pyrkiä tunnistamaan ja puuttamaan varhaisessa vaiheessa mahdollisiin ongelmiin ja häiriöihin. (Aaltonen, Ojanen, Vilhunen & Vilén 2007, 15; Seker, Boonmann, Delfine, Bürgin & Schmeck 2022, 8.)

Nuoren kypsymisen taustalla vaikuttavat tekijät ovat perimä, ympäristö ja nuoren oma aktiivisuus. Nämä vaikuttavat yhdessä nuoren kasvuun ja kehitykseen. Perimä vaikuttaa siihen millaisia vahvuuksia nuorella on. Fyysinen, psyykinen ja kulttuurinen ympäristö puolestaan asettavat nuorelle ja hänen kypsymiselleen tavoitteita. Nuoren oma aktiivisuus ilmenee hänen asettaminaan tavoitteinaan omalle tulevaisuudelleen ja myöhemmälle elämälleen. (Aaltonen ym. 2007, 15.)

Nuoruusiässä tapahtuva kehitys on merkittävää ja sen vuoksi se tarvitsee paljon voimavaroja. Häiriöt ja haasteet, jollakin kehitysalueilla voivat vaikuttaa merkittävästi nuoren elämään. Tämän vuoksi onkin tärkeää, että lähellä olevat aikuiset havainnoivat nuorta ja tarjoavat tarvittavia tukimuotoja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa nuorelle. Riittävän tuen saanti aikaisessa vaiheessa ennaltaehkäisee nuoren tilanteen pahenemista ja pienentää muun muassa syrjäytymisriskiä. Nuoruusiän kehityksen merkittävydestä kertoo se, että haastavammassakin oloissa kasvaneelle nuorelle mahdollistuu uusi tilaisuus kasvuun ja kehitykseen. (Aaltonen ym. 2007, 16.)

Nuoruuteen kuuluu myös kasvuympäristöstä irrottautuminen ja itsenäistyminen kohti omaa itsenäisempää elämää. Kehitysprosessi kohti itsenäisempää elämää on usein tasapainoilua turvallisten rajojen, vapauden ja vastuun välillä. Kasvuympäristön ja turvallisten aikuisten tarjoama tuki ja turva auttavat nuorta kehittymään monipuolisesti ja samalla tarjoaa hyvät valmiudet itsenäistymistä ja tulevaisuutta varten. (Aaltonen ym. 2007, 15–16.)

2.2 Muutto omaan asuntoon

Suomessa nuoret muuttavat pois lapsuudenkodistaan yleisimmin 18–19-vuotiaina. Vastaava keski-ikä on Euroopan unionin alueella 25–27 vuotta. Suomessa omilleen muutto tapahtuu yleisesti siis huomattavasti aikaisemmin. Nuoren muuttamista lapsuudenkodista pois ajaa yleisimmin nuoren oma halu itsenäistyä ja saada omaa rauhaa. (Myllyniemi & Kiilakoski 2017, 16–17.)

Elämäntapahtumana omaan asuntoon muuttaminen nuoruudessa on iso ja merkittävä asia. Muutto määrittää vahvasti nuoruuden suuntaa ja on samalla sosiaalinen siirtymä kohti itsenäisempää elämää. Nuoren arki koostuu yleisimmin itsenäisen elämän opettelemisesta, itsenäisestä asumisesta,

opintojen saattamisesta loppuun sekä kavereiden ja mahdollisen seurustelukumppanin kanssa vietyä ajasta. Omilleen muuttavat nuoret ovat usein taloudellisesti ja sosiaalisesti haavoittuvassa tilanteessa. Turvallinen ja tasapainoinen suhde aikuisiin tukee ja kannattelee nuoren onnistumista tässä elämän nivelvaiheessa. (Saari, Eskelinen & Björklund 2020, 145.)

Elämäntarkoituksen etsinnän, tulevaisuuskuvan rakentumisen ja oman olemuksensa hyväksymisen kuvataan olevan nuoruuteen kuuluvia kehityshaasteita. Näiden lisäksi haasteita saattavat tuottaa esimerkiksi palveluissa asioiminen, raha-asiat, ruuan valmistus sekä siisteyden ja puhtauden ylläpito. Tärkeää olisi siis nuoren itsenäistymisen kannalta asettaa tavoitteeksi vastuunotto omasta hyvinvoinnista, sosiaalisesti vastuullinen käytös ja riippumattomuuden lisääntyminen. Myös sosiaalisten verkostojen muodostaminen on tärkeää. (Aaltonen ym. 2007, 20–23.)

3 LASTENSUOJELU, SIJAISHUOLTO JA JÄLKIHUOLTO

Lastensuojelun keskeisimpänä tehtävänä on edistää lapsen kehitystä ja hyvinvointia, sekä taata turvallinen kasvuympäristö. Lastensuojelun tulee tukea lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta vastuussa olevia henkilöitä kuten esimerkiksi vanhempia tai huoltajia. Toiminnan pitää pyrkiä ennaltaehkäisemään lapsen ja perheen mahdollisia ongelmia, sekä puuttua havaittuihin ongelmiin riittävän varhain. Lapsen edun on oltava ensisijainen asia arvioidessa lastensuojelun tarvetta. (Räty 2023, 9).

Lastensuojelunasiakkuuden määritellään alkavan, kun sosiaalityöntekijä on tehnyt palvelutarpeenarvioinnin ja lapsen tilanteen arvioidaan vaativan palveluita tai tukitoimia. Tällaisessa tilanteessa lapsen kasvuolosuhteet uhkaavat hänen kehitystensä, tai lapsi itse vaarantaa omalla toiminnallaan kehitystään tai terveyttään. Jos lapsi tarvitsee kiireellisiä toimia turvallisuutensa takaamiseksi, voidaan asiakkuus aloittaa myös ennen palvelutarpeenarvioinnin valmistumista. (Lastensuojelulaki 27 §.)

Avohuollon tukitoimet ovat ensisijainen tukimuoto lapselle ja perheille, jollei lapsen etu muuta vaadi. Mikäli avohuollon tukitoimet ovat lapsen edun kannalta riittämättömiä tulee sijaishuolto järjestää viivytyksettä. Perheen jälleenyhdistämisen tulee olla sijaishuollon tavoitteena lapsen edun edellyttävällä tavalla. (Räty 2023, 9.)

Sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Sijaishuollossa huolehditaan lapsen monipuolisesta hoidosta ja kasvatuksesta turvallisessa kasvuympäristössä. Sijaishuoltoa voidaan järjestää kolmella tavalla, laitoshuoltona, perhehoitona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. (Räty 2023, 582.)

Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle huostaanotettuna, kiireellisellä sijoituksella tai sijoituksella väliaikais määräyksen perusteella. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös avohuollon sijoituksena. (Lastensuojelulaki 49 §.) Sijaishuoltopaikkaa valittaessa tulee aina harkita tilannetta lapsikohteisesti. Lapsen yksilöllisten tarpeiden ja kehityksen kannalta on valittava hänelle paras sijoitusmuoto. (Saastamoinen 2008, 27.)

3.1 Nuoruus sijaishuoltoyksikössä

Yleisimpiä syitä 1990-luvulla lapsen tai nuoren sijoittamiselle kodin ulkopuolelle olivat muun muassa yleinen huonokäytöisyys, koulunkäynnin ongelmat, alkoholin käyttö ja rikollisuus. Nykypäivänä yleisimpien kodin ulkopuolelle sijoittamisen syiden joukkoon on noussut myös lasten ja nuorten kokemat mielenterveysongelmat ja niiden tuomat haasteet. 1990-luvulla lapsilla ja nuorilla ei vielä havaittu olevan merkittävästi mielenterveysongelmia. (Taipale 2006, 170.)

Lapset ja nuoret, jotka tulevat lastensuojelun asiakkaina tulevat yleensä perheistä ja taustoista, joissa he ovat nähneet ja kokeneet paljon. Perheessä on saattanut olla ero tai useampia eroja. Tämä jatkuvasti muuttuva lähipiiri on voinut luoda lapselle tai nuorelle haasteita tunnistaa biologisia vanhempiaan sekä luoda läheisiä suhteita ympäröiviin aikuisiin. On myös yhä yleisempää, että moni sijoitetuista lapsista ja nuorista on kotonaan nähnyt tai kokenut väkivaltaa. 2000-luvulla yhdeksi sijoituksia lisääväksi tekijäksi on nähty vanhempien runsas päihteiden käyttö ja lasten heitteillejätö. (Taipale 2006, 168–169.)

Vuonna 2022 1,6 prosenttia eli 17 885 lasta oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Huostassa olleiden lasten määrä oli 1,1 prosenttia. Edelliseen vuoteen verrattuna huostassa olleiden määrä on vähentynyt hiukan. Vuonna 2022 huostaanotettujen 0–17-vuotiaiden lasten osuus vastaavasta ikäryhmästä oli 1,1 prosenttia, mutta tämä luku vaihteli lapsen iän mukaan. Kainuussa vuoden 2022 aikana oli kiireellisesti sijoitettuna ja huostaanotettuna 1,3 prosenttia lapsista ja nuorista suhteutettuna vastaavaan ikäisiin lapsiin ja nuoriin. (THL 2023, 3–6.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten määrän voidaan sanoa olevan merkittävä yhteiskunnalle. Vuonna 2021 lastensuojelun kustannukset olivat 1,2 miljardia euroa. Sijaishuollon kustannusten osuus tuosta oli 73 prosenttia. (THL 2023, 24.) Ennaltaehkäisevän työn merkittävyyden tunnistaminen nähdään olevan yksi merkittävä ratkaisukeino, jolla voitaisiin vähentää lastensuojelun tarvetta Suomessa. Haasteena on kuitenkin se, että panostaminen merkittävästi ennaltaehkäisyyn vaatii resursseja ja tulos näkyy tilastollisesti vasta myöhemmin. (Hoikkala ym. 2023, 9–24.)

Usein sijoitetun nuoren erottaa ikätovereistaan koetut lapsuuden traumat ja psyykkiset ongelmat. Ylisukupolvisuus nähdään usein olevan ongelmana lastensuojelun asiakasperheillä. Ylisukupolvisuudella tarkoitetaan asioita, jotka siirtyvät sukupolvelta toiselle eli tässä tapauksessa vanhempien ongelmien ja haasteiden nähdään usein periytyvän lapselle. Ylisukupolvisuutta on selvästi havaittavissa, kun tarkastellaan vanhempia, jotka ovat itse lapsuudessaan olleet lastensuojelun asiakkaita. Heidän lapsensa päätyvät suuremmalla todennäköisyydellä lastensuojelunasiakkaiksi muihin ikätoverihinsa verrattuna. Suomessa lastensuojelun ylisukupolvisuutta on tutkittu vasta vähän, joten tarkkaa määrää ei voida vielä arvioida. Yhteiskunnallisesti ongelma on merkittävä ja tämän vuoksi lastensuojelun toimilla pyritään katkaisemaan ylisukupolviset ketjut ja ennaltaehkäisemään ylisukupolvisen ketjun jatkumista. (Taipale 2006, 169; Saari ym. 2020, 84.)

Saari ym. (2020, 83–85) tarkastelevat teoksessaan kansainvälisiä tutkimuksia lastensuojeluasiakkuuksista. Kansainvälistä tutkimusta aiheesta on tehty enemmän ja niistä voidaan havaita, että sijaishuollossa kasvaneiden vanhempien lapsella on merkittävästi suurempi riski joutua sijoitetuksi kodin ulkopuolelle. Esimerkiksi Yhdysvalloissa sijaishuollossa kasvaneiden vanhempien lapsista noin 8–22 prosenttia on ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle omassa lapsuudessaan tai nuoruudessaan. Vastaava tutkimus Tanskassa puolestaan osoitti, että sijaishuollossa kasvaneen vanhemman lapsella on noin kymmenkertainen riski päätyä lastensuojelun asiakkaaksi. Kansainvälisiä tutkimuksia tarkastellessa on hyvä muistaa, etteivät ne ole toisiinsa tai Suomeen suoraan verrattavia, sillä maiden yhteiskuntarakenteissa ja palvelujärjestelmissä on huomattavia eroja.

Lastensuojelun sijaishuoltoyksikössä kasvavalle nuorelle on tyypillistä pohtia identiteettiään enemmän kuin kotonaan varttuvalle nuorelle. Syynä on nuorelle epätyypillinen kasvuympäristö ja mahdollisesti turvaton ja rikkonainen perhetausta. Nuorella voi olla vaikeuksia suhtautua itseensä ja vastata kysymykseen kuka minä olen? Kokemus siitä, ettei kuulu mihinkään voi olla tyypillinen. Vaikeista aiheista huolimatta nuoren tulee pohtia näitä asioita, jotta hän voi irtautua omaan elämäänsä ja alkaa elää omannäköistä elämää. Sijoitus kodin ulkopuolelle lapsuudessa tai nuoruudessa ovat haavoittavia kokemuksia ja voivat olla minän kehittymiselle riski, kuitenkin oikein tuettuna lopputulos voi olla hyvä. (Laurila 2008, 100–102.)

Lastensuojelun sijaishuoltoyksiköstä omilleen muuttavan nuoren tilanne eroaa selvästi lapsuudenkodistaan omilleen muuttavan nuoren tilanteesta. Sijoituksen päättymisen 18-vuotiaana tarkoittaa yleensä sitä, että nuoren muuttaminen omaan asuntoon tapahtuu silloin. (THL julkaisuaika tuntematon.) Kun sijaishuollon tarvetta ei enää ilmene, tai kun lapsi täyttää 18 vuotta päättyy hänen huostassansa olo. Täysi-ikäisyyteen huostassa olo päättyi hieman yli tuhannella nuorella. Tämä on 2,2 % vuonna 2022 18 vuotta täyttäneistä. (THL 2023.)

Sijaishuollosta itsenäistyvä nuori saattaa kohdata monia haasteita. Irtaantuminen sijaishuoltopaikasta emotionaalisesti ja fyysisesti tapahtuu hyvin lyhyessä ajassa. Kun vastaavasti omilleen muuttavat ikätoverit käyvät prosessia läpi huomattavasti hitaammin. Itsenäinen asuminen, opiskelu, töissä käynti sekä ymmärrys omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan täysi-ikäisenä ovat isoja asioita ja muutoksia nuoren elämässä. Sijaishuollosta jälkihuoltoon siirtyvät nuoret ovat haavoittuvassa asemassa. Tutkimuksista on havaittavissa jälkihuoltoon siirtyneiden nuorten kohonnut syrjäytymisriski ja heidän pärjääminen ikätovereitaan heikommin hyvinvointia mittaavilla osa-alueilla, kuten terveyden, asumisen, koulutuksen ja työmarkkinoille pääsemisen osa-alueilla. Lapsuudessa koetut vastoinkäymiset sekä haastava siirtyminen sijaishuollosta itsenäiseen elämään nuorena lisäävät myös mielenterveysongelmien riskiä pitemmällä tähtäimellä aikuisuudessa jopa keski-ikään saakka. (Hoikkala 2016, 29, 36–41; Seker ym. 2022, 2.)

Työskentely itsenäistymisen parissa tulisi aloittaa hyvissä ajoin, jotta nuorta pystytään tukemaan ja valmistelemaan tulevaan muutokseen mahdollisimman hyvin. Oman elämän taitojen lisäksi on hyvä kartoittaa ja rakentaa yhdessä nuoren kanssa hänen tukiverkkoaan. Tukiverkkoon nuori voi tukeutua arjessaan ja tilanteissa, joissa kaipaa vielä tukea omilleen muuton jälkeen. Tukiverkko voi koostua nuoren elämän tärkeistä henkilöistä, kuten perheestä ja sukulaisista. Tämän lisäksi nuoren tukiverkkoon voi kuulua esimerkiksi jälkihuollon työntekijä, tukihenkilö, sosiaalityöntekijä tai opettaja. (Hoikkala 2016, 36–41.) Erilaisista lähtökohdista tulevien nuorten sosiaaliset, taloudelliset ja hyvinvointia sekä elämänhallintaa koskevat tarpeet eroavat suuresti toisistaan. Tämän vuoksi nuorten parissa tehtävän työn tulee olla yksilöllistä, jotta voidaan tukea ja edistää nuoren hyvinvointia ja elämänhallintaa. (Aaltonen ym. 2007, 17.)

3.2 Jälkihuolto

Lapselle ja nuorelle tulee lastensuojelulain (75 §) mukainen oikeus jälkihuoltoon, kun hän on sijoitettu yhtäjaksoisesti kodin ulkopuolelle vähintään puoli vuotta. Oikeus jälkihuoltoon on subjektiivinen oikeus, joka luo sijoittavalle kunnalle velvollisuuden järjestää jälkihuoltoa. Tarvittavaa jälkihuoltoa tulee järjestää lapselle ja nuorelle aina pitkäaikaisen avohuollon sijoituksen ja sijaishuollon päätyttyä. Jälkihuolto ei siis ole pelkästään vain täysi-ikäisten oikeus, vaan oikeus kuuluu myös alaikäisille lapsille ja nuorille, jotka palaavat perheeseen asumaan. Silloin jälkihuollon on tarkoitus tukea lapsen tai nuoren kotiutumista. (THL julkaisuaika tuntematon.)

Jälkihuollon tarve ja toteutus tulee järjestää yksilöllisesti nuoren tarpeet ja tilanne huomioiden. Nuoren asumisen järjestäminen, tuki opiskeluun tai työhön, sosiaalityön, sosiaalipalveluiden ja terveydenhuollon palveluiden järjestäminen, taloudellinen tukeminen sekä tarvittaessa vanhempien tukeminen kuuluvat jälkihuoltoon. (Räty 2023, 871, 878–882.)

Itsenäistyvät ja aikuistuvat nuoret tarvitsevat turvallisia ja pysyviä ihmissuhteita, jotka mahdollistavat avoimen keskustelun. Jälkihuollon työntekijöiden tulisi muistaa, että nuorten itsenäistyessä he tarvitsevat myös psykososiaalista tukea. Tämä pätee kaikkiin jälkihuollossa oleviin nuoriin, mutta erityisesti niihin, joilla ei ole omaa tukiverkostoa tai sen tuki on heikkoa. On tärkeää huomioida, että tukipalveluiden vastaanottaminen ei aina ole helppoa nuorille. Siksi tuki tulisi tarjota yksilöllisesti ja nuoren näkökulmasta, mikä tekee sen vastaanottamisesta todennäköisempää. (Adley & Jupp Kina 2014, 97–99.)

Nuorten osallisuuden huomioiminen jälkihuoltotyössä on keskeistä, niin suunnitteluvaiheessa kuin käytännön toteutuksessa. Tämä mahdollistaa nuoren paremman ymmärryksen ja valmistautumisen itsenäistymiseen ja aikuistumiseen. On tärkeää ymmärtää, että nuori voi torjua tarjotun tuen toistuvasti, mutta aikuisen tulee silti pitää yhteys nuoreen ja tarjota tukea ja apua uudelleen. Nuoren kieltäytyminen ei välttämättä tarkoita lopullista päätöstä. Monet nuoret kaipaavat vanhempien kaltaista asennetta aikuiselta tai ammattilaiselta. Vaikka nuori kieltäytyy avusta, on tärkeää, että hän tiedostaa, että häntä edelleen huomioidaan ja tukea tarjotaan tarvittaessa. (Adley & Jupp Kina 2017, 101–104.)

Nuori voi kieltäytyä jälkihuollosta niin halutessaan. Nuoren sosiaalityöntekijällä ja jälkihuollon työntekijällä on velvollisuus kertoa nuorelle palveluista, joihin hänellä on oikeus, jotta nuorella on riittävät tiedot tehdessään päätöksiä koskien jälkihuoltoaan. Useimmiten nuoren kieltäytyessä jälkihuollosta syynä on se, ettei nuori tiedä kokonaisuudessaan mitä jälkihuolto tarkoittaa sekä, ettei nuori tiedä riittävästi palveluista, jotka siihen kuuluvat. Koska oikeus jälkihuoltoon on subjektiivinen niin jälkihuollosta kieltäytymisen jälkeenkin nuorella on mahdollista halutessaan ja tarvittaessa saada palveluita. Jälkihuoltovelvoite myös säilyy hyvinvointialueella, vaikka nuori kieltäytyisikin jälkihuollosta. (Räty 2023, 873–874.)

3.3 Jälkihuoltosuunnitelma

Jälkihuoltosuunnitelma on kirjallinen asiakassuunnitelma, joka tulee laatia jokaiselle jälkihuollon mukaisia palveluita saavalle nuorelle. Jälkihuoltosuunnitelma laaditaan yhdessä nuoren kanssa ja siihen kirjataan jälkihuollon tarkoitus, tavoitteet, nuoren tarvitseman tuen ja avun tarve sekä käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet. (Räty 2023, 871, 878–882.)

Jälkihuoltosuunnitelmaa suunnitellessa ja kirjatessa tulee huomioida, että se on sellainen, johon nuori kokee pystyvänsä sitoutumaan. Kun nuori kokee pystyvänsä sitoutumaan jälkihuollon palveluihin, niin voidaan olettaa palveluiden tukevan nuoren elämänlaatua ja samalla vältetään jälkihuollon palvelukokonaisuuden tuntumista epämiellyttävältä tai turhalta. Suunnitelmaan tulee kirjata selkeästi ylös myös asianosaisten mahdolliset eriävät mielipiteet. Mikäli nuori päättää kieltäytyä jälkihuollosta; tulee se kirjata suunnitelmaan ylös sekä myös nuoren oikeus saada jälkihuoltoa myöhemmässä vaiheessa, lain edellyttämällä tavalla. (Pukkio 2016, 77–80.)

Joustava suhtautuminen jälkihuoltosuunnitelmaan, etenkin alussa on suotavaa. Jälkihuolto alkaa pääsääntöisesti aina nuorella tilanteessa, joka on hänelle varsin uusi ja tulevan elämän kokonaisvaltainen hahmottaminen voi olla haastavaa. Nuoren voi olla vaikea tietää etukäteen tarkalleen millaisia palveluita hän tarvitsee ja millaisia ei. Tämän vuoksi jälkihuoltosuunnitelmaa onkin hyvä päivittää

erityisesti alussa riittävän usein, jotta suunnitelma tukee nuoren hyvinvointia ja tarpeita mahdollisimman hyvin. (Pukkio 2016, 80.)

3.4 Itsenäistymisvarat

Itsenäistymisvarojen kertyminen perustuu lastensuojelulakiin. Sijoituksen aikana joka kuukausi lapsen ja nuoren sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista ja korvauksista 40 % ohjautuu hänen itsenäistymisvaroihinsa. Tähän ei kuitenkaan lasketa kuuluvaksi lapsilisiä. Sijoituksen kesto vaikuttaa siis oleellisesti itsenäistymisvarojen suuruuteen. Mikäli nuorella ei ole itsenäistyessään kertynyt riittäviä varoja, niin hyvinvointialue antaa tukea sitä tarvitseville. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 29.)

Itsenäistymisvarat eivät ole vapaasti nuoren käytettävissä. Varojen maksamista ja käyttämistä toteutetaan suunnitelmallisesti jälkihuollon aikana. Nuoren yksilöllinen tilanne ja varojen käyttötarkoitus tulee arvioida aina nuoren tarpeen mukaan. Itsenäistymisvarat tulee käyttää tukemaan nuoren itsenäistymistä ja estämään mahdollisia taloudellisia vaikeuksia ja velkaantumista. Yleisimpiä hankintoja itsenäistymisvaroista ovat oman asunnon kalustus ja hankinnat, työpaikan saamiseksi tarvittavat hankinnat, tietokone tai ajokortin hankinta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 29–30.)

4 OPAS TYÖVÄLINEENÄ

Hyvä opas tulee suunnata kohderyhmälle eikä esimerkiksi toiselle asiantuntijalle. Hyvässä oppaassa tieto on tuotu esille yleiskielisesti sekä huomioidaan, että sanasto ja lauserakenteet ovat selkeitä. Oppaan laatimiseen on hyvä ottaa mukaan suunnitellun oppaan kohderyhmän edustajia asiantuntijoiden lisäksi. (Hyvärinen 2005.) Kirjallisten ohjeiden lisääminen henkilökohtaisen ohjauksen tueksi voi tehokkaasti täydentää lukijoiden tiedonsaantia, mikä puolestaan edistää heidän päätöksentekokykyään (Torkkola, Heikkinen & Tiainen 2002, 7–8).

Arviointi osoittaa, että ihmiset säilyttävät muististaan noin 75 prosenttia näkemästään informaatiosta ja vain noin 10 prosenttia kuulemastaan ohjauksesta. Kuitenkin, kun ohjaus saadaan sekä näkö- että kuuloaistin välityksellä, ihmiset voivat muistaa jopa 90 prosenttia annetusta tiedosta (Kynäs ym. 2007, 73). Kirjallisen materiaalin käyttö mahdollistaa asiakkaille tietojen säilyttämisen ja oman aikataulun mukaan omaksumisen (Kääriäinen 2007, 35).

4.1 Sisältö

Hyvin usein oppaan kirjoittaja olettaa, että tiedon esitysjärjestys alkaa ensin itse sisällöstä, jota seuraavat sitten kieli, muoto ja ulkoasu. Kuitenkin lukija hahmottaa kokonaisuuden juuri päinvastoin, eli ensin huomioidaan ulkoasu, muoto ja kieli, ja vasta sen jälkeen päästään syventymään itse asiaan. (Niemi, Nietosvuori & Virikko 2006, 128.) Itse opasta suunniteltaessa on ensimmäisenä tehtävänä selvittää tarkasti oppaan kohderyhmä ja sen tarkoitus. Nämä ominaisuudet määrittävät sen mitä ja miten kirjoitetaan. (Mansikkamäki 2002, 166.)

Opasta tehtäessä kirjoittajan tulisi asettua sekä aiheesta vähän tietävän, että aiheesta paljon tietävän lukijan asemaan. Tämä tarkoittaa kykyä tarjota selkeää ja ymmärrettävää informaatiota aloittelijoille samalla kun tarjotaan syvällisempää tietoa niille, jotka ovat jo aiheesta perillä. Oppaan laatimiseen ja suunnitteluun on hyvä ottaa mukaan myös kohderyhmän edustajia asiantuntijoiden lisäksi. Heiltä palautteen pyytäminen on ensiarvoisen tärkeää oppaan sisällön laatimisen yhteydessä. (NHS 2003, 5–7.)

Oppaan sisällön tulee ottaa huomioon annettujen ohjeiden perustelemisen tärkeys lukijalle. Pelkkä ohjeiden antaminen ilman selityksiä ei yleensä rohkaise toimintaan. Perustelemalla ohjeet tuetaan asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittamista, koska tällä tavoin jokainen voi tehdä tietoisin päätöksen omaan tilanteeseensa liittyen. (Hyvärinen 2005.) Parhaimmat perustelut keskittyvät osoittamaan, mitä hyötyä lukija saa noudattaessaan ohjeita. Erityisesti ohjeet, jotka ovat vaativia ja saattavat hankaloittaa elämää, vaativat perusteluja, jotta niiden hyväksyminen on helpompaa. (Torkkola ym. 2002, 38.)

4.2 Rakenne

Yksi oppaan ymmärrettävyyteen vaikuttava tekijä on esittämisjärjestys, joten se on hyvä huomioida oppaan suunnitteluvaiheessa. Esittämisjärjestystä mietittäessä on hyvä huomioida se, että käytetäänkö esimerkiksi aikajärjestystä vai tärkeysjärjestystä. (Torkkola ym. 2002, 42–43.)

Monissa oppaissa käytetään ensisijaisesti tärkeysjärjestystä. Tämän avulla voidaan varmistaa, että lukija saa tietoonsa olennaisimmat asiat, vaikka olisi lukenut vain alun oppaasta. Samalla tärkeimman asian esille tuominen heti alussa luo lukijalle kuvan, että häntä arvostetaan myös tekstin kirjoittajan näkökulmasta. Tämä auttaa oppaan lukijaa kiinnostuksen herättämisessä sekä usein puhutellee lukijaa. (Torkkola ym. 2002, 39.) Aikajärjestystä käytettäessä lukijan on helpompi seurata asioiden etenemistä niiden tapahtumisjärjestyksessä. Tätä mallia voidaan käyttää silloin, kun asioilla on luonnollinen tapahtumajärjestys, jota lukijan tulisi seurata. (Niemi ym. 2006, 130.)

Tekstin jäsentely auttaa tuomaan asioista esille erilaisia näkemyksiä. Luotettavuuden ja ymmärrettävyyden näkökulmasta on tärkeää kokonaisrakenteen kannalta, ottaa huomioon jäsentely. Sen avulla voidaan korostaa tiettyjä asioita ja varmistaa tekstin looginen eteneminen myös lukijan näkökulmasta. (Niemi ym. 2006, 129.)

4.3 Kieli

Oppaan kirjoittamisessa tulisi käyttää kieltä, joka on ymmärrettävää kaikenikäisille riippumatta murteesta tai sosiaalisesta taustasta. Yleiskielen käytön päämääränä on varmistaa, että mahdollisimman moni lukija ymmärtää sisällön tarkoitetulla tavalla. (Wahlsten 2012, 135.) Yleiskielen käyttämisen avulla tekstistä saadaan selkeää, yksiselitteistä ja helppolukuista. Yleiskielessä käytetään vakiintuneita ilmauksia ja sanoja, jolloin jokaisella on mahdollisuus ymmärtää sitä. Yleiskielen virkerakenteet ovat lyhyitä ja helppolukuisia, eikä niissä käytetä esimerkiksi lauseenvastikkeita tai pitkiä sivulauseita. (Niemi ym. 2006, 108.)

Oppaassa tulee käyttää sen lukijalle tuttuja sanoja ja erityisesti ammattitermien käyttämistä tulee välttää. Tarvittaessa vieraskieliset termit ja sanat sekä lyhenteet voi selittää oppaassa erikseen. Tekstin avautuminen lukijalle on tärkeämpää kuin sen pituus. Teksti tulee pitää myös mahdollisimman lyhyenä. Yhdessä lauseessa tuodaan esille yksi asia ja useita päälauseita voidaan kirjoittaa peräkkäin, jotta lukijalle ei tule liian montaa asiaa kerralla käsiteltäväksi. Tällä varmistetaan myös se, että lukeminen ei ole liian vaativaa ja lukijan mielenkiinto pysyy yllä koko oppaan lukemisen ajan. (Uimonen 2005, 241–246.)

4.4 Visuaalisuus

Tehokkaan viestinnän kannalta ei riitä pelkästään hyvä teksti. Laadukkaan oppaan tehtävänä on tavoittaa lukijat, varmistaa halutun viestin ymmärrettävyys ja tehdä se samalla kunnioittaen lukijaa. Lukijoiden kiinnostuksen herättämiseksi voi hyödyntää visuaalisia elementtejä, kuten graafisia kuvioita, värejä, kuvia ja typografisia elementtejä. Nämä visuaaliset elementit voivat elävöittää tekstiä ja vahvistaa viestin sisältöä. On tärkeää huomioida, että visuaaliset tehokeinot eivät ole pelkkiä irrallisia koristeita, vaan niiden tehtävänä on tukea tekstiä ja auttaa lukijaa sisällön ymmärtämisessä. (Söderlund 2005, 271.)

Haastavia asioita voidaan avata ja selventää paremmin visuaalisilla elementeillä. Visuaalisuus mahdollistaa myös isomman tietomäärän tuomisen esille nopeammin omaksuttavalla tavalla, jolloin lukijan on helpompi hahmottaa kokonaisuutta. Sen avulla voidaan tehostaa viestin sanomaa ja tarjota tietoa asiasta, johon tekstin avulla ei välttämättä pystytä. (Söderlund 2005, 271.)

Usein sanotaan, että kuva voi välittää enemmän kuin tuhat sanaa, useimmiten onkin järkevää yhdistää sekä kuva että teksti. Tällöin nämä kaksi täydentävät toisiaan. Kuvan etuna on sen kyky tavoittaa katsoja nopeasti ja vaivattomasti, sekä mahdollisuus sisältää useita erilaisia merkityksiä. Kuva voi myös toimia tehokkaasti silloin, kun kielimuuri muodostaa haasteen. Kuvan päätehtävänä on selittää tekstiä ja auttaa lukijaa hahmottamaan kokonaisuutta. Se voi painottaa tiettyä asiaa visuaalisesti tai olla symbolinen, herättäen katsojassa uusia ajatuksia. On tärkeää välttää ristiriitaa kuvan ja tekstin välillä, koska se voi sekoittaa lukijan ja tehdä viestistä epäselvän. Kuvia ei tule käyttää täyttämään tilaa, vaan niiden käytön tulisi aina olla perusteltua. (Söderlund 2005, 272–273; Loiri & Juholin 2006, 52–54.)

Oppaan käyttötarkoitus määrittää sen millainen kuva sopii asiayhteyteen. Kuvan toimivuuden kannalta on tärkeä miettiä kuvan rajausta. Kuvan sisältämä tieto tulee tulla esille riittävän tarkasti ja oleelliset asiat tulee näkyä kuvasta. Jos opas on tarkoitus tulostaa paperiseen muotoon, kuvan osalta tulee selvittää sen soveltuvuus ja käytettävyys printtimateriaalina. Valokuva voi esimerkiksi menettää värejään tai niiden merkitys voi muuttua paperivedoksen myötä. (Loiri & Juholin 2006, 57–61.)

Väreillä on mahdollista luoda merkityksiä, tunnelmaa ja visuaalista houkuttelevuutta. Väri voi joko tukea viestin kokonaisuutta tai aiheuttaa ei-toivottua ristiriitaa riippuen siitä, millaisia miellejhtymiä väri herättää. Siksi värien käyttö leipätekstissä tulee harkita tarkkaan. Toisinaan se, mikä saattaa näyttää hyvältä visuaalisesti, saattaa samalla heikentää tekstin luettavuutta. Esimerkiksi punaisen ja vihreän yhtäaikainen käyttö voi tuottaa ongelmia punavihreäväriskoille lukijoille. Värimaailman yhtenäistämiseksi voit valita otsikon värin esimerkiksi jostain kuvassa esiintyvistä väreistä. (Söderlund 2005, 278–281.)

4.5 Typografia

Typografia pitää sisällään oppaan sävyn, tunnelma ja tyylin. Sen avulla on mahdollisuus tukea ja vahvistaa tekstin sanomaa sekä tuoda siihen eri sävyä. On tärkeä huomioida, että eri kirjaintyypeillä ja -muotoiluilla on oma sanomansa ja esimerkiksi kirjainten muodot välittävät mielikuvia sekä vaikuttavat käytännössä oppaan toimivuuteen ja luettavuuteen. (Pesonen 2007, 13.)

Typografian avulla lukija hahmottaa paremmin tekstin ja pystyy vastaanottamaan sekä ymmärtämään tietoa paremmin. Sen tavoitteena onkin nimenomaan hyvän luettavuuden saavuttaminen. Tekstin tehtävänä on kuitenkin välittää ja jakaa tietoa, joten on huomioitava sen luotettavuus. Luettavuus ja visuaalisuus parantuvat oikealla kirjaintyyppin valinnalla sekä otsikoinnilla. (Söderlund 2005, 285.)

Oppaan toivottu ulkoasu vaikuttaa valittavaan fonttiin. On suositeltavaa käyttää vain muutamaa kirjaintyyppiä samassa oppaassa jo selkeydenkin vuoksi. Kun valitaan kirjaintyyppiä, on tärkeää kiinnittää huomiota merkkien selkeyteen, tunnistettavuuteen ja niiden erottumiseen toisistaan. Monissa kirjaintyypeissä esimerkiksi I, l ja numero 1 ovat hyvin samankaltaisia. Lukemisen sujuvuuden kannalta on suositeltavaa käyttää pieniä kirjaimia, sillä niiden kirjaimet eroavat toisistaan selvästi enemmän kuin isoissa kirjaimissa. Leipätekstissä yleinen kirjainkoko on yleensä 9–12 pistettä, ja tätä pie-

nempiä pistekokoja on vaikeaa lukea, kun taas suurempaa käytetään otsikoissa. Otsikoissa ja leipätekstissä voidaan myös yhdistellä kahta erilaista kirjaintyyppiä lisätäkseen kontrastia. (Söderlund 2005, 286; Pesonen 2007, 29–32.)

Optimaalinen rivin pituus lukemisen kannalta on 55–60 merkkiä. Tällainen merkkimäärä varmistaa siistit ja tasaiset sanavälit tekstissä suomen kieltä käytettäessä. Lukemisen sujuvuus heikentyy, kun rivin pituus ylittää 90 merkkiä, ja tämä pidetään ylärajana rivin pituudelle. Toisaalta liian lyhyet rivit, alle 35–40 merkkiä, katkaisevat tekstin lukemisen ja tekevät siitä vaikeampaa. (Itkonen 2007, 84.) Luettavuuden kannalta rivien pituudella on oleellinen merkitys. Kirjainkoko vaikuttaa myös tässä vaiheessa ja varsinkin pienellä kirjainkoolla laaditut oppaat, jotka sisältävät vielä pitkät tekstirivit ovat luettavuuden kannalta huonoin vaihtoehto. (Loiri & Juholin 2006, 41.)

Käytetty riviväli tekstissä vaikuttaa siihen, millaisen vaikutelman lukija saa tekstistä. Sopiva riviväli parantaa tekstin luettavuutta ja voi myös säädellä tekstin tiivyyttä tai väljyyttä. Useimmiten lukijaysävällisempänä vaihtoehtona pidetään hieman väljemmän rivivälin käyttöä. Liian suuret rivivälit voivat hankaloittaa lukemista ja eivät välttämättä sovi oppaan tiivistä ja harkittua informaatiota sisältävään julkaisumuotoon. (Itkonen 2007, 85.)

Oppaan otsikoinnissa on tärkeää ottaa huomioon otsikoiden informatiivisuus ja niiden kyky puhutella lukijaa. Pääotsikko antaa ensivaikutelman oppaan aiheesta ja houkuttelee lukijan tutustumaan tekstiin. (Torkkola 2002, 39.) Väliotsikot toimivat oppaan rakenteen selkeyttäjinä ja auttavat lukijaa hahmottamaan sen sisältöä. Ne myös keventävät tekstin ulkoasua ja tarjoavat lukijalle paikan levähtää lukemisen lomassa. (Pesonen 2007, 43.)

Otsikoinnissa on tärkeää huolehtia siitä, että otsikot erottuvat selkeästi muusta tekstistä. Tämän voi saavuttaa käyttämällä suurempaa fonttikokoa tai erilaista fonttia (Pesonen 2007, 42). Pienaakkosten käyttö otsikoissa on suositeltavaa. Pitkät otsikot voi katkaista loogisesti, välttäen tavutusta. (Toikkonen 2003, 34.) Pääotsikon ja leipätekstin rivivälin yhtenäistäminen voi antaa otsikolle yhtenäisen ilmeen, mutta on tärkeää varmistaa, etteivät kirjaimet kosketa toisiaan. Väliotsikoissa voi käyttää samaa riviväliä kuin leipätekstissä, mikä helpottaa taittoa. (Itkonen 2007, 101–103.)

5 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Tarkoituksena on suunnitella ja toteuttaa opas Lasten- ja Nuorten koti Kimpasta itsenäistyville nuorille. Tavoitteena on, että opas tukee itsenäistymistä. Opas tulee käyttöön nuorille, jotka muuttavat omaan asuntoon ja siirtyvät sijaishuoltoyksiköstä jälkihuollon piiriin.

6 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jossa tehtiin opas itsenäistyvälle nuorelle Lasten- ja Nuortenkoti Kimpan käyttöön. Toiminnallinen opinnäytetyö on ammattikorkeakouluissa käytetty opinnäytetyönmuoto. Siinä on tavoitteena luoda työelämälähtöisesti käytännön toiminnan ohjeita ja oppaita. Toiminnalliseksi opinnäytetyöksi katsotaankin esimerkiksi erilaiset ohjeet, oppaat, tilaisuudet tai tapahtunut. Käytännön työn tulokseksi luodun oppaan tai ohjeistuksen lisäksi työ sisältää erillisen raportin ja itse tuotoksen. (Salonen 2013, 25.)

Toiminnallinen opinnäytetyö ei sisällä varsinaista tutkimusta vaan se toteutetaan kriittisesti tutkivalla työotteella. Taustalla vaikuttaa kirjallisuuteen perustava tietoperusta, jolla tehtyjä valintoja tarkastellaan ja perustellaan. Tietoperusta pohjautuu aina oman alan kirjallisuuteen. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 80–81.)

Kehittämistyössämme hyödynsimme konstruktivista mallia. Konstruktivisessa mallissa yhdistyy huolellinen suunnittelu, kehittämishankkeen vaiheistus, toiminnassa oppiminen, osallisuus, tutkimuksellinen kehittämisote ja menetelmäosaaminen. Konstruktivinen malli sisältää lineaarista mallia enemmän arviointia kehittämishankkeen eri vaiheissa, kuten tasavertaista ja vuorovaikutteista keskustelua. Kehittämistyö eteni kuuden eri vaiheen kautta, saavuttaen lopulta valmiin tuotoksen. Ensimmäisessä, eli aloitusvaiheessa, ensisijaisena tehtävänä on tunnistaa kehittämistarve ja luoda ideoita tuotoksen suhteen, samalla rajaten aihe realistiseksi. Tämä vaihe sisältää myös aikataulun harkinnan idean ja tavoitteiden näkökulmasta. Toisessa vaiheessa, suunnitteluvaiheessa, luodaan kehittämissuunnitelma, jossa määritellään selkeästi tavoitteet, ympäristö, osallistuvat toimijat, kehittämis- ja tiedonhankintamenetelmät, tarvittavat materiaalit ja aineistot sekä jokaisen toimijan tehtävät ja vastuut. (Salonen 2013, 16–17.)

Kolmannessa vaiheessa, esivaiheessa, siirrytään käytännön kentälle, missä kehitystarve on konkreettisesti havaittavissa. Tässä vaiheessa yhdessä työelämäntahon kanssa suunnitellaan tuotoksen sisältöä ja ulkoasua. Neljäs vaihe on työstövaihe, jossa kehitystarve ja käytännön toteutus alkavat toteutua. Tämä vaihe on työn prosessissa selkeästi laajin ja vaativin. Työstövaiheessa korostuvat suunnitelmallisuus, vastuullisuus, itsenäinen työskentely, pitkäjänteisyys ja henkilökohtainen kehittyminen. Ennen kuin tuotos saadaan valmiiksi, seuraa vielä tarkistusvaihe, jossa tuotosta arvioidaan ja varmistetaan, että se vastaa asetettuja tavoitteita. Lopuksi viimeistelyvaiheessa, tuote hiotaan viimeistä yksityiskohtaa myöten ja valmistellaan raportti. (Salonen 2013, 17–18.)

Lasten- ja Nuortenkoti Kimppa on toiminut vuodesta 2007 lähtien yksityisenä lastensuojelun sijaishuoltoyksikkönä Kainuun vaaramaisemissa. Kimpan keskeisimpänä toimintamallina on lasten ja nuorten kanssa yhdessä tekeminen, sekä aikuisten läsnäolo. Kimpan pihapiiristä löytyy itsenäistymisasunto, jossa itsenäistynyt nuori pääsee harjoittelemaan itsenäisempää elämää, ennen täysi-ikäisyyttä ja muuttoa omaan asuntoon. Kimpassa on itsenäistymiskansio, joka sisältää toimintamallit siitä, miten itsenäistymistä Kimpassa harjoitellaan ja tuetaan. Itsenäistymiskansiosta löytyy tehtäviä ja harjoitteita nuorelle itsenäistymisprosessin tueksi. Jokaisen itsenäistyneen nuoren kohdalla suunnitellaan ja valitaan hänelle parhaiten sopivat tehtävät ja toimintamallit. Nuoren kanssa arvioidaan yh-

dessä, miten paljon hän tarvitsee harjoitusta ja tukea esimerkiksi ruoanlaittoon, siivoukseen tai arkeen kuuluvien asioiden hoidossa. Itsenäistymisasuntoon muuttamisen ajankohta on jokaisella nuorella yksilöllinen ja se suunnitellaan yhdessä nuoren kanssa, milloin se tulee ajankohtaiseksi. Opin- näytetyössämme toteuttamamme opas tulee jo olemassa olevan itsenäistymiskansion lisäksi tuke- maan nuoren itsenäistymistä. Tarkoituksena on, että opas jää vielä nuorelle käyttöön ja tueksi myös siinä vaiheessa, kun hän muuttaa omaan asuntoon.

Käytänteet ja toimintamallit muuttuvat ja kehittyvät vuosien saatossa ja niin on muovautunut myös toimintamallit Kainuussa sijaishuoltoyksiköistä itsenäistyvien nuorten kohdalla. Ennen nuoren sosiaa- lityöntekijä pysyi samana sijoituksesta jälkihuollon loppuun saakka. Nykyään Kainuun hyvinvointialu- eella työskentelee jälkihuoltotiimi, jossa työskentelee kaksi sosiaaliohjaajaa ja yksi sosiaalityöntekijä. Nuoren täytettyä 18 vuotta hän siirtyy jälkihuoltotiimin asiakkaaksi ja esimerkiksi hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä vaihtuu. Tällä muutoksella on pyritty yhdenmukaistamaan jälkihuollon palveluita nuorille.

Palvelun yhdenmukaistaminen on mielestämme hyvä lähtökohta ja tavoite. Aikaisemmin haasteena saattoi olla se, ettei yhdellä sosiaalityöntekijällä välttämättä ollut kovin montaa sijaishuollosta it- senäistyvää nuorta asiakaslistoillaan ja tämän vuoksi sosiaalityöntekijät joutuivat palauttamaan mie- leensä kaikki tarvittavat käytänteet ja toimintamallit. Nyt kun kaikista Kainuun hyvinvointialueen jäl- kihuolto nuorista on vastuussa yksi ja sama työryhmä, on toimintamallit ja käytänteet selvillä.

Haasteena yhdessä jälkihuoltotiimissä voidaan nähdä olevan se, että nuoren sosiaalityöntekijä vaih- tuu. On mahdollista, että yksi ja sama sosiaalityöntekijä on ollut mukana nuoren elämässä jo useita vuosia. Tämän vuoksi hänellä on hyvä tuntemus nuoren asioista ja hänen tilanteestaan. Sijaishuolto- paikasta itsenäistyvän nuoren ympärillä olevista aikuisista hyvin moni siis vaihtuu kerralla, sillä myös sijaishuoltopaikan aikuiset jäävät nuoren elämästä pois nuoren muuttaessa omaan asuntoon.

Jälkihuoltotiimin yhdenmukaistaessa toimintatapoja on tullut mahdollisuus luoda yhtenäinen opas nuoren itsenäistymisen tueksi. Esimerkiksi itsenäistyvän nuoren omaan asuntoon muuttamiseen ja siihen liittyviin asioihin on tullut selväksi entistä yhtenäisemmät käytänteet. Tämän vuoksi kehittä- mämme opas oli mahdollista luoda ja siitä oli mahdollisuus saada tiivis kokonaisuus, joka soveltuu käytettäväksi pääsääntöisesti kaikille Lasten- ja Nuortenkoti Kimpasta itsenäistyneille nuorille.

Oppaaseen on listattu ja kerätty tietoa nuoren itsenäistymiseen liittyen ja siihen millaisia asioita hä- nen on hyvä tietää ja huomioida, sekä hoitaa itsenäistymisen kynnyksellä. Oppaan ensisijaisina käyt- täjinä ovat Lasten- ja Nuortenkoti Kimpasta itsenäistyvät nuoret. Samalla kuitenkin opas toimii myös työvälineenä Kimpan henkilökunnalle, on muistilistana asioista mitä tulee huomioida ja hoitaa yh- dessä nuoren kanssa. Itsenäistyviä nuorien määrä kuitenkin vaihtelee suuresti, voi olla pitempiäkin aikoja, ettei yksikössä ole itsenäistyvää nuorta. Tämän vuoksi selkeän ja yksinkertaisen oppaan voi nähdä myös helpottavan ohjaajien työtä.

6.1 Suunnittelu

Hyvä opas tulee suunnata kohderyhmälle eikä esimerkiksi toiselle asiantuntijalle (Hyvärinen 2005). Tässä tapauksessa opas suunnattiin nuorelle, joka on itsenäistymässä lastensuojelulaitoksesta. Hy- vässä oppaassa tieto on tuotu esille yleiskielisesti sekä huomioidaan, että sanasto ja lauserakenteet

ovat selkeitä. Oppaan laatimiseen on hyvä ottaa mukaan suunnitellun oppaan kohderyhmän edustajia asiantuntijoiden lisäksi. (Hyvärinen 2005.)

Yksi oppaan ymmärrettävyyteen vaikuttava tekijä on esittämisjärjestys, joten se on hyvä huomioida oppaan suunnitteluvaiheessa. Esittämisjärjestystä mietittäessä on hyvä huomioida se, että käytetäänkö esimerkiksi aikajärjestystä vai tärkeysjärjestystä. (Torkkola ym. 2002, 42–43.) Valitsimme oppaaseen aikajärjestyksen, koska koimme sen loogisemmaksi etenemisjärjestykseksi.

Asetimme keskeisimmiksi arviointikriteereiksi oppaallemme:

- visuaalisesti houkutteleva ja selkeä
- käytettävyys
- sopivan mittainen
- tarvittavat asiat löytyvät.

Ennen oppaan toteutusta työstimme ensimmäiseksi teoreettista viitekehystä, jotta tietomme syvenyisivät. Nuorille suuntautuvia oppaita itsenäistymisen tueksi sijaishuoltoyksiköistä löytyy aiemmin tehtynä useita. Jokaisessa oppaassa on kuitenkin oma sisältönsä ja painopisteensä. Meidän tarkoituksenamme oli luoda hyvin selkeä ja lyhyt opas, jota nuoren on helppo lukea ja seurata. Tämän oppaan tarkoituksena on tuoda nuorelle selkeästi tietoa asioista, joita hänen tulee miettiä ja hoitaa ennen omaan asuntoon muuttamista. Samalla oppaaseen on liitetty tietoa itsenäistymisvaroista ja jälkihuollosta. Itsenäistymisvarat liittyvät vahvasti oman asunnon hankintoihin. Jälkihuolto on puolestaan merkittävä palvelu, johon itsenäistyvällä nuorella on subjektiivinen oikeus, joten pidimme tärkeänä kertoa myös siitä itsenäistyvälle nuorelle oppaassa.

Tiedonhakua tehtiin kirjoista ja artikkeleista. Haimme sekä kotimaisia, että kansainvälisiä artikkeleita teorialiedon tukemiseksi. Kansainvälisistä artikkeleista pyrimme löytämään myös vertaisarvioituja artikkeleita. Tämän lisäksi teoriaosuudessa on käytetty lakeja tukemaan teoriaosuutta. Kirjoja haimme pääasiassa kirjastojen sivujen kautta eri hakusanoilla kuten lastensuojelu, sijaishuolto, nuoruus, itsenäistyminen ja jälkihuolto. Oppaan suunnittelun osalta haimme tietokannoista tietoja opas, visuaalisuus ja markkinointiin sekä viestintään liittyvillä hakusanoilla.

Suunnitteluvaiheessa aloimme miettiä oppaan rakennetta, visuaalista ilmettä kuten kuvien käyttämistä, värejä, asettelua, kirjaintyyppiä, riviväliä ja otsikointia. Nämä kaikki vaikuttavat luettavuuteen ja ymmärrettävyyteen sekä siihen, miten kiinnostavaksi ja hyödylliseksi opas tullaan tulkitsemaan. Oppaan suunnittelun ja toteutuksen edetessä kysyimme palautetta myös näistä osa-alueista työn tilaajalta, jotta saisimme selville mitä he toivoivat oppaalta ja miten oppaan tekemiselle asetetut tavoitteet saavutetaan.

6.2 Toteutus

Toteuttamamme opas (liite 1) alkaa johdannolla oppaan tarkoituksesta ja itsenäistymisen merkityksestä. Ensimmäisenä aiheena oppaassa kerrotaan itsenäistymisvaroista ja niiden mahdollisista käyttökohteista. Tämän jälkeen oppaassa on koottu yhteen asiat, jotka nuoren tulisi tietää ja hoitaa ennen omaan asuntoon muuttamista. Asioiden jaottelussa hyödynsimme aikajärjestystä ja tämän vuoksi check-listat ovat jaettu neljään osaan: 12 kuukautta ennen, 6 kuukautta ennen, 3 kuukautta

ennen ja viimeiset viikot ennen. Check-listojen jälkeen oppaassa on hyödyllisiä neuvoja muuttoa varten sekä tietoa jälkihuollosta. Viimeisellä sivulla oppaassa on koottu yhteen hyödyllisiä nettisivustoja. Opas on pituudeltaan kymmenen sivua.

Opas tehtiin teoriaan pohjautuen, mutta työelämälähtöisesti sopivaksi kyseiseen yksikköön. Opas suunniteltiin tarkoituksenmukaisesti sopivaksi käyttöön Lasten- ja Nuorten koti Kimpasta itsenäistyneelle nuorelle, ja sen teossa huomioitiin sekä Kimpan että Kainuun hyvinvointialueen toimintamallit. On siis mahdollista, ettei opas välttämättä sovellu suoraan toisen sijaishuoltoyksikön käytettäväksi. Opas tehtiin sähköiseen muotoon siten, että se on helppo tulostaa nuorelle itselleen ja sitä voi tarvittaessa Lasten- ja Nuorten koti Kimpan henkilökunta päivittää. Opas aukeaa myös hyvin selkeään muotoon mobiililaitteella ja sen vuoksi sitä onkin helppo nuoren tarkastella myös puhelimella. Opas toteutettiin Canva-ohjelmaa hyödyntäen.

Oppaan työstämisen aloitimme ensin valitsemalla työkalun, jolla oppaan teemme. Päädyimme yhteisesti käyttämään Canvaa. Canvan käyttö oli meille molemmille entuudestaan tuttua ja tiesimme sen olevan monipuolinen työkalu, jolla saisimme myös oppaan visuaalisen ilmeen toteutettua. Canvasta pystymme myös lataamaan oppaan Word-tiedostoksi, jotta toimeksiantajan on se helppo tallentaa säilyttämistä ja tulevaa käyttöä varten.

Toisen meistä työskennellessä Lasten- ja Nuorten koti Kimpassa päätimme hyödyntää sieltä kertynyttä osaamista ja tietotaitoa listaamalla ensin aihepiireittäin asioita ja huomioita, joita koimme oppaaseen tärkeäksi sisällyttää. Tämän tehtyäimme pyysimme työn tilaajaa kommentoimaan, löytyykö keräämistämme ja listaamistamme tiedostosta hänen mielestään tarvittavat asiat, jotka olisivat hyvä oppaaseen sisällyttää. Saimme työntilajalta muutaman lisäyksen, muutoin hän koki suunnittelemamme listan olevan hyvä ja kattava. Opinnäytetyötä toteuttaessamme huomioimme myös luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmasta, että toinen meistä työskentelee kyseisessä organisaatiossa (ks. luku 7.2).

Työstimme alustavan listan ymmärrettävämpään muotoon ja kirjoitimme asiat oppaassa esitettävään muotoon. Tarkistimme, että tekemämme jaottelu aikajärjestyksen avulla oli toimiva ja selkeä. Aikajärjestykseen kootut asiat päätimme listata check-listojen avulla, jotta niistä olisi nuoren helppo tarkistaa mitä on tehty ja mitä pitää vielä tehdä. Teimme myös oppaaseen valitsemistamme aiheista kuten itsenäistymisvaroista, muutosta ja jälkihuollosta selkeät tiivistelmät. Lisäsimme myös pienemmät tietoisuusmuutamat aiheista kuten ajokortista, hammaslääkärikäynneistä ja nuoren suunnitteleminen hankintalistojen avulla tehtävästä budjetista maksusitoumuksesta varten.

Seuraavaksi suunnittelimme oppaan ulkoasua ja visuaalista ilmettä. Työntilajan toiveena oli, että opas olisi selkeä ja helppokäyttöinen. Muuten visuaalisen ilmeen suhteen saimme hyvin vapaat kädet toteuttaa opas parhaaksi katsomallamme tavalla. Tekstin värin pidimme oppaassa mustana ja fontiksi valitsimme selkeän fontin, jotta se tukisi oppaan helppolukuisuutta. Otsikoinnissa huomioimme, että otsikot olisivat kuvaavia ja herättäisivät lukijan mielenkiinnon aiheeseen. Otsikoita korostimme suuremmalla fonttikoolla.

Tekstin lisäksi oppaaseen lisättiin värejä ja visuaalisia elementtejä tekstin ymmärtämisen tueksi sekä tekemään oppaasta houkuttelevamman käyttöä. Sivujen pohjaväriksi valitsimme neutraalin beigen

sävyn ja korostusväriksi valitsimme vihreän. Työntilaaaja kertoi vihreän olevan Kimpan väri ja se ilmenee myös yrityksen logosta. Oppaan värimaailmaa miettiessämme pidimme myös mielessämme, että oppaasta tulisi mahdollisimman sukupuolineutraali.

Oppaan asettelussa huomioimme selkeyden ja visuaalisen ilmeen. Pienemmät tietoisuudet, jotka oppaaseen valitsimme, rajasimme vihreäreunaisilla laatikoilla omiksi kokonaisuuksiksi. Laatikoiden viereen lisäsimme Canva:sta löytyvää yksinkertaista grafiikkaa, jotka sopivat mielestämme laatikon sisältämään aiheeseen. Esimerkiksi ajokortista kertovan laatikon yhteyteen lisäsimme auton kuvan. Grafiikkaa lisätessämme pidimme mielessämme, että kuvitus olisi ajatonta ja soveltuisi myös hyvin tulostettuun oppaaseen. Eli valitsimme hyvin yksinkertaistettuja kuvia, jotta esimerkiksi tulostuksen laatu ei vaikuttaisi kuvaan tai sen väreihin.

Teimme myös oppaaseen nuorelle itselleen täytettäväksi muistilappuja muistuttavat kohdat. Toiseen muistilappuun on tarkoitus laittaa ylös myöhempää käyttöä varten parhaimman tarjouksen tarjonnut sähköyhtiö ja vakuutusyhtiö. Jälkihuollosta kertovan sivun muistilappuun nuoren on puolestaan tarkoitus kirjata tulevan jälkihuollon ohjaajan yhteystiedot.

Oppaan viimeistelyvaiheessa tarkistimme kirjoitusasua ja oikeinkirjoitusta. Lisäsimme Lasten- ja Nuorten koti Kimpan logon ensimmäiselle sivulle ja viimeistelimme viimeisen sivun listauksen hyödyllisistä sivustoista. Hyödyllisten sivujen listauksessa otimme huomioon oppaan käytön sekä tulostettuna versiona ja mobiililaitteella. Tämän vuoksi sivustot ovat kirjoitettu muotoon, jonka nuori voi kirjoittaa itse internet selaimen ja päätyä oikealle sivustolle. Tai vaihtoehtoisesti mobiililaitteella opasta käyttäessä sivuston osoitteeseen on sisällytetty hyperlinkki, jonka avulla oikea sivusto on helppo avata osoitetta painamalla. Tämän jälkeen opas kaipasi vielä mielestämme jotain, joten lisäsimme oppaan kansilehdellä olevaa graafista kuviointia myös oppaan muillekin sivulle. Tämä viimeiseli oppaan ja loi siitä yhtenäisen kokonaisuuden.

6.3 Arviointi

Opasta arvioitiin sen työstämisen edetessä yhdessä toimeksiantajan kanssa. Palautetta pyydettiin suullisesti vapaamuotoisesti haastatteleamalla työntilaaajan lisäksi myös Lasten- ja Nuorten koti Kimpan työntekijöiltä ja itsenäistymässä olevalta nuorelta. Tämä auttoi luomaan oppaasta mahdollisimman käytännönläheisen. Tiivis yhteistyö toimeksiantajan kanssa mahdollisti rakentavana palautteen saamisen opinnäytetyön prosessin aikana sekä mahdollisti sen, että luotu opas tulee täyttämään mahdollisimman hyvin toimeksiantajan toiveet.

Arviointia tehtiin luotujen arviointikriteerien (ks. luku 6.1) pohjalta. Toimeksiantajan palaute oli heti alusta asti positiivista ja olimme onnistuneet löytämään oppaaseen oleelliset asiat jo hyvin varhaisessa vaiheessa. Visuaalisuutta ja erityisesti värejä mietimme yhdessä toimeksiantajan kanssa ja valitsimme vihreän oppaan korostusväriksi, koska toimeksiantaja mieltää sen Kimpan väriksi. Toimeksiantajan mukaan hyvä lisä oppaaseen oli erillinen kohta jälkihuollon työntekijän nimelle ja yhteystiedoille, jonka avulla nuorelle jää nämä tiedot konkreettisesti myös paperille ylös.

Keskustelimme myös toimeksiantajan kanssa mitä oppaaseen voisi vielä lisätä. Olimme valmiiksi miettineet esimerkiksi listoja omaan asuntoon tehtävien hankintojen suunnitteluun sekä budjettisi-

vua, jonka avulla nuori voisi konkreettisesti suunnitella kuukausibudjettiaan. Tulimme kuitenkin yhdessä toimeksiantajan kanssa siihen tulokseen, ettemme kyseisiä lisäyksiä oppaaseen tee. Vastaavia tehtäviä löytyy kuitenkin jo Kimpassa olevasta itsenäistymiskansiosta ja toteuttamamme oppaamme tarkoitus on painottua enemmän viimeisiin hetkiin ennen omaan asuntoon muuttoa. Näin opas saadaan pidettyä tiiviinä eikä toistoa synny jo olemassa olevan itsenäistymiskansion kanssa.

Kimpassa on tällä hetkellä yksi nuori, kenelle itsenäistyminen tulee ajankohtaiseksi pian. Tämän vuoksi hän tuleekin olemaan ensimmäinen nuori, joka konkreettisesti saa oppaan käyttöönsä. Yhdessä työntilaajan kanssa arvioitiin, ettei nuori vielä pysty antamaan ensimmäisestä versiosta palautetta ja hahmottamaan oppaan kokonaisuutta, johon oli vain hyvin yksinkertaisesti listattuna oppaaseen tulevat asiat. Nuorelta kysyttiinkin palautetta vasta kun opas oli jo pidemmällä. Nuorelta saatu palaute oli rohkaisevaa ja hän kertoi oppaan olevan selkeä ja ymmärtävänsä oppaassa kerrotut asiat. Nuori toi myös esille hyvin oppaan käyttökelpoisuuden hänen tulevassa elämänvaiheessansa. Oppaan pituutta nuori kommentoi, ettei jaksaisi pidempää opasta edes lukea. Tämä antoi meille konkreettista palautetta ja vahvistusta siihen, että olimme rajanneet oppaaseen tulevia asioita hyvin ja ettei oppaan laajentamiselle olisi tarvetta.

Pyysimme oppaasta myös palautetta kahdelta Kimpan työntekijältä. Toinen työntekijöistä on vasta hiljattain aloittanut työskentelyn Kimpassa, joten häneltä kysimme palautetta oppaan selkeydestä ja visuaalisesta ilmeestä. Opas oli hänen arvionsa mukaan hyvin selkeä ja helppokäyttöinen. Hän koki oppaassa olevan selkeästi esillä asiat, mitä nuoren kanssa tulisi käydä läpi itsenäistymisvaiheessa. Pidimme tätä palautetta hyvin positiivisena, että olimme saaneet luotua oppaasta myös sellaisen, että uudemmankin työntekijän on sitä helppo käyttää ja ymmärtää.

Kimpassa jo pidempään työskennelleen työntekijän arvion mukaan opas oli selkeä ja hyvän mittainen. Hän arvioi, että oppaasta löytyy selkeästi listattuna tärkeimmät asiat, jotka nuoren on hyvä tietää ja hoitaa. Hän totesi myös oppaan toimivan hyvin muistilistana ja työvälineenä ohjaajalle, vaikka oppaan käyttäjäksi onkin suunniteltu itsenäistyvää nuori. Itsenäistyvää nuorta ei kuitenkaan jätetä oppaan kanssa yksin, vaan Kimpan ohjaajat ovat koko ajan nuoren itsenäistymisprosessissa mukana ja tukena. Saimme myös positiivista palautetta oppaan kirjoitustyylistä. Oppaassa ohjataan ja kehoitetaan nuorta tekemään, ei käsketä.

Koimme, että onnistuimme saavuttamaan asettamamme tavoitteet oppaalle. Oppaasta tuli visuaalisesti houkutteleva ja selkeä. Opas oli kohta itsenäistyvän nuoren ja työn tilaajan mielestä sopivan mittainen. Työntilaaja kommentoi oppaan varmasti tulevan käyttöön tulevaisuudessa ja itsenäistyvää nuori totesi saavansa oppaan kohta varmaan itselleen käyttöön. Yhdessä työntilaajan kanssa arvioitiin, että oppaasta löytyy tarvittavat asiat eli tärkeimmät tiedot asioista, joita itsenäistyvän nuoren tulee hoitaa ja tietää ennen omaan asuntoon muuttamista. Kohta itsenäistyvän nuoren oli vaikea vielä arvioida sisältääkö opas tarvittavat asiat, kun oppaan aiheet ovat vasta tulossa hänelle ajankohtaisiksi.

Saamamme palautteen mukaan emme joutuneet poistamaan oppaasta asioita, joita olimme jo siihen laittaneet. Teimme pikemminkin pieniä lisäyksiä ja palautteen ansiosta jätimme lisäämättä mielti-

miämme asioita ja aiheita, jotta oppaasta ei tulisi liian pitkä. Tämän mahdollisti tiivis ja avoin yhteistyö työn tilaajan kanssa ja palautteen pyytäminen useampaan otteeseen oppaan työstämisen yhteydessä.

7 POHDINTA

Aihevalintaamme vaikutti se, että halusimme tehdä konkreettisen opinnäytetyön, joka olisi aidosti hyödyllinen toimeksiantajalle. Lastensuojelun jälkihuollon onnistuminen on erityisen tärkeää nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta. Jälkihuollossa olevilla nuorilla on usein heikommat lähtökohdat itsenäiseen elämään useammalla eri elämän osa-alueella, joten on tärkeää tukea tätä itsenäistymisen polkua mahdollisimman hyvin. Tämän vuoksi halusimme kehittää heille oppaan tukemaan itsenäiseen elämään siirtymistä, jotta nämä lähtökohdat itsenäiselle elämälle olisivat tasapuoliset myös jälkihuoltoon siirtyvien nuorten osalta. Oppaan tärkein tehtävä on tuottaa tarpeellista ja selkeää tietoa nuorelle.

Kehittämistyön eteneminen suunnittelusta toteutukseen oli meille molemmille osittain tuttua, mutta selvästi pienemmässä mittakaavassa. Pehdyimme aluksi kehittämistyön raportointiin ja siihen mitä sen edetessä tulee huomioida. Itse oppaan luominen oli molemmille uutta, joten lähdimme luomaan sitä ensin teorianäyttöön perehtyen, mutta hyvin varhaisessa vaiheessa aloimme teoriaosuuden lisäksi hahmottelemaan oppaan rakennetta siinä ohessa.

7.1 Kehittämistyön toteutuksen ja tuotoksen pohdinta

Halusimme valita opinnäytetyön aiheen siten, että siitä olisi aidosti hyötyä kohdeorganisaatiolle. Opinnäytetyön työn tarkoituksena suunniteltiin ja toteutettiin opas Lasten- ja Nuortenkeski Kimpasta itsenäistyville nuorille. Tavoitteena on, että opas tukee itsenäistymistä. Opas tulee käyttöön nuorille, jotka muuttavat omaan asuntoon ja siirtyvät sijaishuoltoyksiköstä jälkihuollon piiriin. Lastensuojelun jälkihuollon onnistuminen on kuitenkin hyvin tärkeä asia sijaishuollosta itsenäistyvän nuoren elämässä yhteiskuntaan kiinnittymisen ja syrjäytymisen ehkäisemisen näkökulmasta. Riittävän tuensaanti mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ennaltaehkäisee nuoren tilanteen pahenemista ja pienentää syrjäytymisriskiä. Nuoruusiän kehityksen merkittävydestä kertoo se, että haastavammassakin oloissa kasvaneelle nuorelle mahdollistuu uusi tilaisuus kasvuun ja kehitykseen. (Aaltonen ym. 2007, 16.)

Nuoruuteen kuuluu kasvu ympäristöstä irrottautuminen ja itsenäistyminen kohti omaa itsenäisempää elämää (Aaltonen ym. 2007, 15–16). Tähän elämänvaiheeseen liittyy usein myös omaan asuntoon muuttaminen, joka on jo yksistään hyvin merkittävä asia. Samaan aikaan opetellaan itsenäistä asuamista, huolehditaan opintojen loppuun saattamisesta sekä vietetään aikaa ikätovereiden kanssa. Nuori ottaa myös vastuuta omasta taloudellisesta tilanteestaan. Nämä kaikki muutokset asettavat nuoren haavoittuvaan tilanteeseen. (Saari ym. 2020, 145.) Tässä vaiheessa nuoret tarvitsevat tuekseen turvallisten aikuisten lisäksi myös ohjeita, miten toimia ja mitä asioita pitää ottaa huomioon. Opas toimii myös Lasten- ja Nuortenkeski Kimpin työntekijöille työvälineenä asioista, jotka tulee nuoren kanssa yhdessä käydä läpi hänen itsenäistymiseensä liittyen. Samalla se tukee työskentelyä nuoren itsenäistymisen parissa ja antaa ajallisesti hyvän ohjenuoran, missä vaiheessa mitään asioita on hyvä ottaa puheeksi nuoren kanssa. Kirjallisten ohjeiden lisääminen henkilökohtaisen ohjauksen tueksi voi tehokkaasti täydentää nuoren tiedonsaantia, mikä puolestaan edistää hänen päätöksentekokykyään (Torkkola, Heikkinen & Tiainen 2002, 7–8).

Sijaishuollosta itsenäistyvä nuori on monessa suhteessa erilaisessa tilanteessa kuin lapsuudenkodistaan itsenäistyvä nuori. Sijoitus päättyy yleensä siihen, että nuori muuttaa omaan asuntoon 18-vuotta täyttäessään. (THL julkaisuaika tuntematon.) Itsenäinen asuminen, opiskelu, töissä käynti sekä ymmärrys omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan täysi-ikäisenä ovat isoja asioita ja muutoksia nuoren elämässä. (Hoikkala 2016, 29.) Tämä opas auttaa nuorta tähän haastavaan ajanjaksoon valmistautumisessa. Sen tarkoituksena on tukea itsenäistymistä pitemmällä aikavälillä ja valmistella nuorta muutoksiin mahdollisimman hyvin. Oppaan aikajänne on suhteellisen pitkä, koska työskentely aloitetaan sen avulla 12 kuukautta ennen omaan asuntoon muuttamista. Tällöin nuorelle jää hyvin aikaa valmistautua muutoksiin ja käydä asioita läpi rauhalliseen tahtiin ilman kiirettä. Toisaalta opas jaksottaa hyvin itsenäistymiseen ja muuttamiseen liittyviä asioita ja antaa aikamääreet, joihin mennessä asioita on hyvä selvittää ja sopia. Aikajärjestystä käytettäessä nuoren on helpompi seurata asioiden etenemistä niiden luonnollisessa tapahtumisjärjestyksessä. (Niemi ym. 2006, 130). Opas jää myös nuorelle käyttöön sijaishuoltoyksiköstä muuttamisen jälkeen, joten siitä löytyy hänelle hyödyllisiä tietoja vielä käytettäväksi muutonkin jälkeen.

Oppaaseen kerättiin tietoa myös lain näkökulmasta nuoren oikeuksista ja tuesta, jota hänen on mahdollista saada. Itsenäistymisvaroista kerrotaan se, mistä ne koostuvat ja miten ne ovat käytettävissä. Nuoren on tärkeä ymmärtää mitkä ovat järkeviä kohteita itsenäistymisvarojen käyttöön ja samalla nuori oppii myös vastuullista rahan käyttöä. Varojen maksamista ja käyttämistä toteutetaan suunnitelmallisesti jälkihuollon aikana. Nuoren yksilöllinen tilanne ja varojen käyttötarkoitus tulee arvioida aina nuoren tarpeen mukaan. Itsenäistymisvarat tulee käyttää tukemaan nuoren itsenäistymistä ja estämään mahdollisia taloudellisia vaikeuksia ja velkaantumista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 29–30.) Jälkihuollon osalta tarve ja toteutus tulee järjestää yksilöllisesti nuoren tarpeet ja tilanne huomioiden (Räty 2023, 871). Jälkihuolto on vapaaehtoista, mutta suositeltavaa nuoren oman itsenäisen elämän aloittamisessa. Oppaassa tuotiin esille se, että jälkihuoltoon on oikeutettu 25 vuoteen saakka. Nuorelle on tärkeä tuoda ilmi, että oikeus jälkihuoltoon säilyy, vaikka siitä aluksi kieltäytyisikin. Elämäntilanteet voivat muuttua, jolloin on tärkeä tietää mistä voi saada apua ja tukea.

Opinnäytetyömme aiheen valinnassa onnistuimme mielestämme hyvin ja onnistuimme myös toteuttamaan oppaan, josta on hyötyä toimeksiantajalle ja erityisesti itsenäistyvälle nuorelle. Toteutimme oppaan niin, että se on suunnattu kohderyhmälle, eikä esimerkiksi toiselle asiantuntijalle. Hyvärisen (2005) määritelmän mukaan tämä on yksi hyvän ja toimivan oppaan ominaisuuksista. Lisäksi laadukas opas sisältää asiasisällön lisäksi luettavuutta ja kiinnostavuutta lisääviä visuaalisia elementtejä. Tämän vuoksi on ollut tärkeä perehtyä kohderyhmän ja asiasisällön lisäksi myös erilaisiin hyvän oppaan kriteereihin. Oppaan tarkoituksena on auttaa sijaishuollosta itsenäistyvää nuorta sekä tuoda esille tietoa hänelle kuuluvista oikeuksista ja tuesta.

Itse opasta suunnitellessamme ja toteuttaessamme otimme huomioon oppaan kohderyhmän eli nuoret. Ensimmäisenä tehtävänä onkin selvittää tarkasti oppaan kohderyhmä ja sen tarkoitus. Nämä ominaisuudet määrittävät sitten se mitä ja miten kirjoitetaan. (Mansikkamäki 2002, 166.) Tämä ohjasi kirjoittamista sekä sisällön luomista oppaaseen. Pyrimme ottamaan huomioon myös ohjeiden perustelemisen. Perustelemalla ohjeet tuetaan asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittamista,

koska tällä tavoin jokainen voi tehdä tietoisin päätöksen omaan tilanteeseensa liittyen (Hyvärinen 2005). Monessa muussa oppaassa, joihin opinnäytetyön prosessin aikana tutustuimme, oli käytetty pohjana tärkeysjärjestystä. Me toimimme toisin ja valitsimme käyttöön aikajärjestyksen, koska se oli luonnollisempi esittämisjärjestys ja tuki paremmin tiedon esille tuomista sekä ohjeiden laatimista.

Oppaan tekemisen osalta olisimme voineet kysyä palautetta jo sijaishuollosta itsenäistyneeltä ja omaan asuntoon muuttaneelta nuorelta tai nuorilta. Heiltä olisi voinut selvittää näkökulmaa sen osalta, että vastaako oppaan sisältö sitä tarvetta, joka heillä oli itsenäistymisen ja omaan asuntoon muuttamisen yhteydessä. Samalla olisi voinut saada vinkkejä mahdollisesti tarvittavan lisätiedon osalta, jota oppaaseen olisi voinut lisätä tai olisiko jotain tietoa pitänyt muokata vastaamaan paremmin heidän tiedon tarvettaan.

Oppaan tarkoituksena oli vastata Lasten- ja Nuorten koti Kimpan tarpeeseen saada nuorille opas itsenäistymisen tueksi. Oppaasta löytyy tietoja, jotka tukevat ja ohjaavat nuorta itsenäistymisen kynnyksellä. Nämä ovat niitä tietoja, joita monet nuoret saavat esimerkiksi omilta vanhemmiltaan. Koemme, että saavutimme opinnäytetyölle asetetun tavoitteen ja saimme luotua toimeksiantajalle juuri sellaisen oppaan, jota he kaipasivat työskentelyn tueksi. Oppaan käyttöoikeus jää Lasten- ja Nuorten koti Kimpalle joten, sen sisältöä voi tarpeen vaatiessa muokata. Tällöin opas pysyy ajantasaisena huomioiden mahdolliset lakimuutokset ja muut uudistukset.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö etenee vaiheittain. Ensimmäisessä vaiheessa tehdään aiheen valintaa. Usein aihevalinta etenee työelämälähtöisesti. (Moisanen 2022, 68.) Työelämään liittyvässä kehittämistyössä on keskeistä kunnioittaa sekä tieteen tekemisen että liike-elämän eettisiä normeja. Kehittämistyön tavoitteiden on heijastettava korkeita moraalisia standardeja, ja työ on suoritettava vilpittömästi, huolellisesti ja tarkasti, ja sen seurausten on oltava hyödyllisiä käytännön tasolla (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2020, 48). Kehittämistyön aiheen valinta edellyttää yhteistyötä organisaation johdon kanssa, ja yhdessä on tunnistettava tarve kyseiselle kehittämistyölle.

Viimeisin vaihe on raportointi ja sen julkaiseminen (Moisanen 2022, 70). Tällöin on olennaista varmistaa, että lopputuloksella on asianmukainen sisältö ja siinä panostetaan sen käytännön soveltamiseen kyseisessä organisaatiossa tai yleisellä tasolla. Opinnäytetyön luotettavuuden arvioimiseksi vaaditaan asianmukaista dokumentointia. Dokumentaation pääasiallinen tarkoitus on antaa mahdollisuus jäljittää prosessin vaiheet. Kaikki tehdyt päätökset tulisi aina perustella, koska perustelut osoittavat harkintaa eri vaihtoehtojen välillä ja kuinka ne ovat johtaneet valittuun ratkaisuun. Perustelut vahvistavat työn uskottavuutta. (Kananen 2015, 112.)

Tieteellisessä tutkimuksessa eettisyys on olennainen tekijä, ja se vaatii noudattamaan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Tutkijan tai tutkimusorganisaation on sovellettava näitä periaatteita, joissa lainsäädäntö asettaa rajat. Hyvä tieteellinen käytäntö voi toimia myös laatujohtamiseksi tutkijoille (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023). Hyvän tieteellisen tutkimuksen käytännön tekijöitä ovat:

1. Yleinen huolellisuus, rehellisyys ja tarkkuus tutkimustyössä.

2. Tieteellisten tutkimusmenetelmien käyttäminen tiedon hankinnassa, tutkimuksessa ja arvioinnissa noudattaen eettisiä periaatteita.
3. Muiden tutkijoiden työn kunnioittaminen ja asianmukaisten viittausten käyttö heidän julkaisemiinsa teoksiin.
4. Tutkimuksen suunnittelu ja raportointi hyvän tiedonhallintakäytännön periaatteiden mukaisesti.
5. Sopimukset tutkimuksen osapuolten oikeuksista, vastuista ja velvollisuuksista ennen tutkimuksen aloittamista.
6. Rehellinen ja avoin raportointi tutkimuksen rahoituksesta ja sen lähteistä (ei koske opinnäytetyötämme, koska rahoitusta ei ole erikseen tähän kohdistettu).
7. Tutkijoiden tulee välttää päätöksentekoa tai arviointia, jos heidän riippumattomuutensa on kyseenalaistettu kyseisessä tilanteessa.
8. Tietosuojakysymysten huomioon ottaminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023, 11–14).

Eettiset näkökulmat ovat tärkeä osa opinnäytetyöprosessia ja ne ovat tärkeää huomioida. Noudattimme Savonian tutkimuseettisiä ohjeistuksia opinnäytetyöprosessissamme. Savonia-ammattikorkeakoulu noudattaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia ohjeistuksia.

Perinteisesti tutkimuksissa tutkijan rooli on ollut ulkopuolinen ja objektiivinen (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2006, 19). Toinen meistä työskentelee Lasten- ja Nuorten koti Kimpassa. Olimme arvioineet omaa esteellisyttämme jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa, emmekä olleet esteellisiä toteuttamaan opasta ja opinnäytetyötä. Kehittämistyön luonteen vuoksi koimme, että meille oli enemmän hyötyä siitä, että toinen meistä työskenteli kyseisessä organisaatiossa ja oli ajankohtaista tietoa, siitä miten yksikössä itsenäistymistä tuetaan. Esimerkiksi millaisia käytänteitä yksikössä ja yleisesti Kainuussa on itsenäistyvän nuoren muuttaessa sijaishuoltoyksiköstä omaan asuntoon. Samalla myös koimme, että palautetta oppaasta on helppo saada tiiviimmin, kun toinen meistä työskentelee organisaatiossa ja pystyy palautetta kysymään toimeksiantajalta matalalla kynnyksellä.

Hyvän tieteellinen käytännön osalta yhteistyökumppaneiden kanssa tulee sopia ennalta työn tavoitteista sekä oikeuksista ja velvollisuuksista (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023). Opinnäytetyön tekemisen osalta allekirjoitimme yhteistyösopimuksen sekä tilaajan, että Savonia-ammattikorkeakoulun kanssa. Opinnäytetyösopimuksessa sovittiin yhteistyöstä liittyen aiheeseen, aikatauluun, ohjaukseen, opinnäytetyön tulosten käyttö- ja omistusoikeuteen ja vastuuseen sekä henkilötietojen käsittelyyn. Opinnäytetyö toimii opiskelijan oppimisprosessina, joka edistää hänen asiantuntijuuttaan, ammatillista kasvuaan ja työelämätaitojaan (Arene 2020, 6).

Lähteiden osalta pyrimme olemaan tarkkoja, että ne soveltuivat työn tekemiseen ja otimme huomioon opinnäytetyön tarkoituksen ja tavoitteen. Pyrimme noudattamaan myös hyvää lähdekritiikkiä, jotta työ olisi luotettava ja laadukas sekä oppaan osalta hyvin hyödynnettävä. Lähdeviittaukset toteutettiin Savonian ohjeistuksen mukaisesti kunnioittaen alkuperäisten lähteiden kirjoittajia. Lähdeaineistossa pyrimme hyödyntämään mahdollisimman tuoreita lähteitä huomioiden kuitenkin niiden

saatavuuden. Artikkeleissa olemme huomioineet niiden vertaisarvioinnin ja pyrimme hyödyntämään vertaisarvioituja artikkeleita.

Opinnäyteprosessiin kuuluu plagiaatintunnistusjärjestelmän käyttö. Tämän avulla voidaan varmistua, ettei työssä ole käytetty toisen kirjoittamaa tekstiä väärin omana esittämisen kautta sekä lainausten ja lähdeviittausten tarkistamiseksi. Tämä opinnäytetyö on tarkastettu plagioinnin osalta erikseen TurnIt-järjestelmän kautta.

Oppaan osalta huomioimme sen, että siinä on esitetty oikeaa ja luotettavaa tietoa, joka perustuu opinnäytetyössä olevaan teoriatietoon. Opinnäytetyön tuotoksena valmistuneesta oppaasta olemme pyytäneet palautetta tilaajalta opinnäytetyöprosessin aikana. Tämä lisää opinnäytetyön luotettavuutta. Hyvin suunniteltu opas lisää myös sen luotettavuutta. Oppaan tietojen ja yhteystietojen pitää aina olla ajantasaisia ja luotettavia, kun se luovutetaan nuoren käyttöön. Tämän vuoksi olemme sopineet toimeksiantajan kanssa, että hän vastaa oppaan päivittämisestä tarvittaessa tulevaisuudessa. Tietojen tulee jatkossakin olla oppaassa ajan tasalla.

7.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessista ja sen meille kerryttämästä tietotaidosta tulee olemaan hyötyä työskennellessämme tulevaisuudessa sosionomeina sosiaalialan työtehtävissä. Myös saamamme kokemus kehittämistyön tekemisestä tukee ammatillista kasvuamme. Tähän kokemukseen voimme tulevaisuudessa peilata osaamistamme ja ajatuksiamme, kun esimerkiksi pohdimme miten kehittää työssämme olevaa toimintamallia tukemaan asiakkaitamme mahdollisimman hyvin. Sosiaalialan kompetenssit määrittävät sosiaalialalla tarvittavia taitoja ja tietoja, jotka näkyvät myös tässä opinnäytetyössä.

Ensimmäinen osaamisalue liittyy sosiaalialan eettiseen osaamiseen, mikä kattaa muun muassa ihmisarvon, tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden edistämisen sekä eettisesti perustellun reflektion (SOAMK 2023). Lastensuojelutyö itsessään edistää näitä arvoja. Opinnäytetyössä tarkastelemme myös, milloin asiakas on oikeutettu jälkihuoltoon, ja korostamme sen toteuttamista tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti. Toinen osaamisalue liittyy asiakastyön osaamiseen (SOAMK 2023). Ammatillisen vuorovaikutussuhteiden rakentamiseksi on tärkeää huomioida mitä asioita asiakkaan kanssa on käytävä läpi, ja miten nuoren itsenäistymistä tuetaan mahdollisimman hyvin huomioiden nuoren henkilökohtaiset mielipiteet ja tarpeet. Myös ohjaaminen jälkihuollon piiriin ja sinne siirtymisen toteuttaminen on asiakastyön osaamista.

Kolmantena osaamisalueena on sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen (SOAMK 2023). Opinnäytetyössämme käsittelemme lastensuojelun, sijaishuollon ja jälkihuollon palveluprosessia sekä näihin liittyviä teemoja ja palveluita. Lisäksi kehittämistyön tuotokseen olemme koonneet linkkejä ja materiaaleja palveluista, joita voidaan käyttää tai hyödyntää nuoren jälkihuoltoon siirtymävaiheessa sekä jälkihuollossa. Tämän lisäksi käymme läpi sitä, miten jälkihuoltotyö toteutetaan Kainuussa tällä hetkellä.

Sosionomin kompetensseihin liittyy myös kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, joka sisältää sosiaalisen osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen, sekä syrjäytymisen ehkäisyn (SOAMK 2023). Nämä teemat ovat keskeisiä myös opinnäytetyössämme, jossa käsittelemme nuoren itsenäistymisen

tukemista. On tärkeää korostaa näitä teemoja ja pyrkiä kaikin tavoin vaikuttamaan asiakkaiden hyvinvointiin elämässä. Itsenäistyminen on merkittävä osa nuoren elämänvaihetta, joten itsenäistymisen tukeminen vaikuttaa merkittävästi itsenäistyvän nuoren hyvinvointiin.

Kompetensseihin kuuluu näiden lisäksi tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen, johon kuuluvat muun muassa työn laadun, tulosten ja vaikutusten arviointi sekä kehittämishankkeiden johtaminen (SOAMK 2023). Opinnäytetyömme on kehittämishanke, jossa tutkimme, tuotamme ja jaamme tietoa sijaishuollosta itsenäistymisestä, omaan asuntoon muuttamisesta ja jälkihuollosta. Teimme opinnäytetyön prosessin yhteydessä tiivistä yhteistyötä toimeksiantajan kanssa. Yhteistyö oli koko prosessin ajan sujuvaa ja johdonmukaista.

Opinnäytetyöprosessin aikana meidän tekijöiden yhteistyö oli mutkatonta. Meille oli alusta asti selvää, että toimeksiantajaan enemmän yhteydessä on kyseisessä organisaatiossa työskentelevä. Teoriaosuuksia puolestaan jaoimme hieman, että kumpi kerää teorialietoa mistäkin aiheesta. Oppaan työstämisessä hyödynsimme Canva-työkalun ominaisuutta jakaa työ toiselle tekijälle, jotta molemmat pystyimme työstämään opasta. Olemme opintojen aikana työstäneet useamman koulutyön yhteydessä, ja tämä oli varmasti yksi merkittävä syy siihen, että pystyimme luottamaan toisiimme työn tekemisen ja laadun suhteen. Tarvittaessa pystyimme myös tukeutumaan toisiimme haasteellisimmissa kohdissa ja keskustelemaan esimerkiksi siitä, miten tulemme rajaamaan opinnäytetyön teoriaosuuksia niin, ettei niistä tule liian laajoja.

Itsearviointi oli olennainen osa kehittämistyötämme koko prosessin ajan, ja pyrimme saamaan palautetta ja arvioita yhteistyötaholta kehittääksemme työtämme prosessin edetessä. Aihe oli mielenkiintoinen ammatillisen kasvun näkökulmasta. Jälkihuollossa ja sen käytänteissä on tapahtunut muutoksia niin valtakunnallisesti kuin alueellisestikin Kainuussa. Tämä työn kautta pääsimme perehtymään syvällisemmin näihin osa-alueisiin ja uskomme tästä olevan hyötyä tulevaisuudessa työskennellessämme sosionomeina.

7.4 Tuotoksen hyödynnettävyys ja kehittämisideat

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas itsenäistyvälle nuorelle. Opinnäytetyön lähtökohtana oli siten oppaan tekeminen aitoon tarpeeseen, joka ilmeni Lasten- ja Nuorten koti Kimpan tarpeesta. Opas on luotu toimeksiantajan toiveiden ja tarpeen mukaisesti. Näin Lasten- ja Nuorten koti Kimppa pystyy hyödyntämään opasta jatkossa jälkihuoltoon siirtyvän nuoren opastuksessa. Samalla nuorelle jää konkreettinen opas, johon hän voi palata myöhemminkin.

Jatkotutkimuksena voisi selvittää oppaan käytettävyyttä. Pidemmän ajanjakson tarkastelun ja palautteen keräämisen avulla Lasten- ja Nuorten koti Kimpan nuorilta sekä työntekijöiltä esimerkiksi kyselyn muodossa, saisi kokemuksia tämän oppaan käytettävyydestä nuorten keskuudessa. Opasta voisi siten jatkossa kehittää saadun palautteen perusteella. Toisaalta olisi hyvä tutkia ja selvittää tulevaisuudessa, miten oppaasta on ollut nuorelle hyötyä ja miten se on tukenut sijaishuollosta itsenäistymistä ja omaan asuntoon muuttamista. Tutkimuksen voisi toteuttaa jälkikäteen niille nuorille, jotka asuvat jo itsenäisesti.

LÄHTEET

- Aalberg, Veikko & Siimes, Martti A. 2007. Lapsesta aikuiseksi: nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Nemo.
- Aaltonen, Marjo, Ojanen, Tuija, Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2007. Nuoren aika. Helsinki: WSOY. 3. painos.
- Adley, Natasha & Jupp Kina, Victoria 2014. Getting behind the closed door of care leavers: understanding the role of emotional support for young people leaving care. *Child & Family Social Work* 8 December 2014, 97–105. Verkkojulkaisu. <https://doi.org/10.1111/cfs.12203>. Viitattu 28.10.2023.
- Arene 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Verkkojulkaisu. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%c3%84YTET%c3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>. Viitattu 10.11.2023.
- Cameron, Claire, Hollingworth, Katie, Schoon, Ingrid, van Santen, Eric, Schröer, Wolfgang, Ristikari, Tiina, Heino, Tarja & Pekkarinen Elina 2018. Care leavers in early adulthood: How do they fare in Britain, Finland and Germany? *Children and Youth Services Review* 87 April 2018, 163–172. Verkkojulkaisu. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.02.031>. Viitattu 6.11.2023.
- Heikkinen, Hannu, Rovio, Esa & Syrjälä, Leena 2006. Toiminnasta tietoon – Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Dark Oy.
- Hoikkala, Susanna 2016. Havaintoja jälkihuoltoa koskevasta kokemus- ja tutkimustiedosta. Teoksessa Saana Pukkio & Tiia Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön, 29–46. Verkkojulkaisu. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>. Viitattu 28.9.2023.
- Hoikkala, Susanna, Muinonen, Tiina, Palola, Elina, Rosberg, Julia & Väisänen, Antti 2023. Lastensuojelun kokonaisuudistuksen valmistelu. Visiovaiheen raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2023. Verkkojulkaisu. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164950/STM_2023_r_27.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 17.11.2023.
- Hyvärinen, Riitta 2005. Millainen on toimiva potilasohje? Hyvä kieliasu varmistaa sanoman perillemenon. *Duodecim* 121(16), 1769–1773. Verkkojulkaisu. <https://www.duodecimlehti.fi/duo95167>. Viitattu 1.10.2023.
- Itkonen, Markus 2007. Typografian käsikirja. Kolmas, laajennettu painos. 3. tarkistettu ja laajennettu painos. Helsinki: RPS-yhtiöt.
- Kainuun hyvinvointialue julkaisuaika tuntematon. Lastensuojelun jälkihuolto. Verkkojulkaisu. <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM047:00/2023>. Viitattu 28.9.2023.
- Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä - Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Kronqvist, Eeva-Liisa & Pulkkinen, Minna-Leena 2007. Kehityopsykologia: matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.
- Kyngäs, Helvi, Kääriäinen, Maria, Poskiparta, Marita, Johansson, Kirsi, Hirvonen, Eila & Renfors, Timo 2007. Ohjaaminen hoitotyössä. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Kääriäinen, Maria 2007. Potilasohjauksen laatu: hypoteettisen mallin kehittäminen. Väitöskirja. Oulun yliopisto, Lääketieteellinen tiedekunta. <http://urn.fi/urn:isbn:9789514284984>. Viitattu 20.10.2023.

- Lastensuojelulaki 417/2007. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Viitattu 28.9.2023.
- Laurila, Anja 2008. Nuoren itsenäistymisen tukeminen. Teoksessa Jari Ketola (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–122.
- Loiri, Pekka & Juholin, Elisa 2006. HUOM! Visuaalisen viestinnän käsikirja. 2. painos. Helsinki: Inforviestintä.
- Malm, Karla 2018. Itsenäistyvä nuori, vahvistuva toimija – tukea täysi-ikäisyyden kynnyksellä. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu 133. Nuorisotutkimusseura. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/itsenaistyva_nuori_vahvistuva_toimija_web.pdf. Viitattu 8.11.2023.
- Mansikkamäki, Tarja 2002. Ammatillaiset mediassa. Teoksessa Sinikka Torkkola (toim.) Terveystiedot. Helsinki: Tammi, 163–177.
- Moisanen, Kirsi 2022. Opinnäytetyöprosessi ja opinnäytetyö Master Schoolissa. Teoksessa Päivi Dahl, Tuula Rajander & Mikko Saari (toim.) KAMK 2.0. Connect- create-coach. Pedagoginen toimintamalli 2022 - cKAMK 2.0, 67–71. Verkkojulkaisu. Kajaani: Kajaanin ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7219-79-9>. Viitattu 10.11.2023.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi 2017. Asuminen ja muuttaminen. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017, 15–20. Verkkojulkaisu. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf. Viitattu 28.9.2023.
- NHS 2003. Toolkit for producing patient information. Department of Health. Verkkojulkaisu. [https://healthinnovationwessex.org.uk/img/projects/NHS%20Toolkit%20for%20producing%20patient%20information%20v2%20\(2003\)-1489154340.pdf](https://healthinnovationwessex.org.uk/img/projects/NHS%20Toolkit%20for%20producing%20patient%20information%20v2%20(2003)-1489154340.pdf). Viitattu 23.10.2023.
- Niemi, Terttu, Nietosvuori, Leena & Virikko, Helena 2006. Hyvinvointialan viestintä. 1. painos. Helsinki: Edita.
- Ojasalo, Katri, Moilanen, Tarmo & Ritalahti, Jorma 2020. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Pesonen, Elisa 2007. Julkaisijan käsikirja. Helsinki: IT Press.
- Pukkio, Saana 2016. Prosessit jälkihuoltotyön tukena. Teoksessa Saana Pukkio & Tiia Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön, 69–85. Verkkojulkaisu. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf>. Viitattu 6.11.2023.
- Räty, Tapio 2023. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita, 5. uudistettu painos.
- Saari, Juho, Eskelinen, Niko & Björklund, Liisa 2020. RASKAS PERINTÖ. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Tallinna: Gaudeamus.
- Saastamoinen, Kati 2008. Lapsen asema sijaishuollossa –Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.
- Salonen, Kari 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön: Opas opiskelijoilla, opettajilla ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.
- Sauli, Hannele 1990. Nuoresta aikuiseksi. Teoksessa Anja Ahola, Jussi Melkas & Hannele Sauli (toim.) Nuoruus, terveys, ihmissuhteet – suomalaista elämänlaatua? 109–154. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Seher, Süheyla, Boonmann, Cyril, Delfine d’Huart, Bürgin, David & Schmeck, Klaus 2022. Mental disorders into adulthood among adolescents placed in residential care: A prospective 10-year follow-up study. European Psychiatry Vol. 65, Iss. 1, 1–10. Verkkojulkaisu. <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2022.30>. Viitattu 10.11.2023.

SOAMK 2023. Sosiaalialan tutkinnot ja kompetenssit Sosionomi AMK-tutkinnon kompetenssit. Verkkojulkaisu. <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/sosiaalialan-tutkinnot-ja-kompetenssit/>. Viitattu 12.11.2023.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2019. Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti. Verkkojulkaisu. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161637/STM_Rap_2019_43_Lastensuojelun_jalkihuollon_uudistamistyoryhman_loppuraportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 30.9.2023.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2023. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatustilain muuttamisesta. Verkkojulkaisu. <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM047:00/2023>. Viitattu 28.9.2023.

Söderlund, Liisa 2005. Asiantuntija visuaalistaa. Teoksessa Matti Karhu (toim.) Asiantuntija viestii: ajatuksia vaikutukseen. Helsinki: Inforviestintä, 271–295.

Taipale, Mauri 2006. Lastensuojelu antama tuki. Teoksessa Eila Laukkanen, Mauri Marttunen, Seija Miettinen & Matti Pietikäinen (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Duodecim, 165–172.

THL 2023. Lastensuojelu 2022. Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Tilastoraportti 24/2023. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence. Viitattu 28.10.2023.

THL julkaisuaika tuntematon. Lastensuojelun käsikirja. Jälkihuolto. Verkkojulkaisu. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/jalkihuolto#nuoret>. Viitattu 28.9.2023.

Toikkanen, Ritva 2003. Tyylikäs julkaisu. Painotyön ja verkkosivujen suunnittelu ja toteutus. Helsinki: Edita.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

Torkkola, Sinikka, Heikkinen, Helena & Tiainen, Sirkka 2002. Potilasohjeet ymmärrettäviksi. Opas potilasohjeiden tekijöille. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisu 2/2023. Verkkojulkaisu. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. Viitattu 1.10.2023.

Uimonen, Taina 2005. Asiantuntija kirjoittaa. Teoksessa Matti Karhu (toim.) Asiantuntija viestii: ajatuksia vaikutukseen. Helsinki: Inforviestintä, 208–270.

Vilkka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Wahlsten, Sirkka 2012. Tekstiä lukijalle yleiskielellä. Teoksessa Johanna Vehkoo (toim.) Journalismitieteiden vuosikirja 2012. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus, 133–137. Verkkojulkaisu. <https://urn.fi/urn:nbn:uta-3-974>. Viitattu 27.10.2023.

Opas itsenäistyvälle nuorelle

Tekijät:
Henrietta Lautakoski ja Elina Ohtonen

Tämä opas on luotu opinnäytetyönä
Lasten- ja Nuorten koti Kimpan käyttöön.
Opas tueksi ja avuksi sinulle itsenäistyvä
nuori.

Itsenäistyminen on monivaiheinen
prosessi eikä muutos tapahdu yhdessä
yössä. Kukaan ei odota sitä sinulta, joten
älä sinäkään odota sitä itseltäsi.

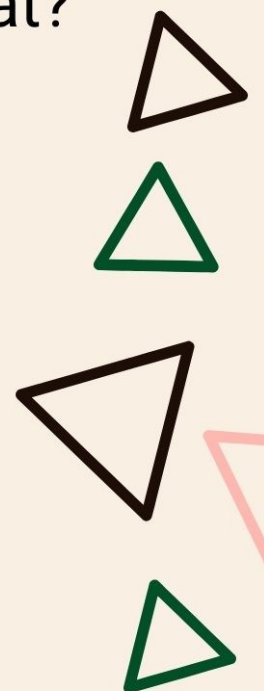
Tähän oppaaseen on koottu yhteen
asioita, joita lähes jokainen nuori kohtaa.
Oppaasta löydät erilaisia tietoiskuja ja
listoja aiheisiin, jotka liittyvät
itsenäistymiseen ja tulevaan elämääsi.

On tärkeää tiedostaa, että
itsenäistymiseen liittyy myös paljon
ajatuksia ja muutoksia mielessä. Niitä
kannattaa pohtia ja niistä on myös hyvä
puhua ääneen.

Mitkä ihmeen itsenäistymisvarat?

Itsenäistymisvarasi ovat kertyneet, kun 40% sijoituksesi aikana saamistasi tuloista, korvauksista ja saamisistasi on ohjattu niitä kerryttämään (poislukien lapsilisät). Jokaisella itsenäistyvällä nuorella on siis yksillöllinen summa kertyneitä itsenäistymisvaroja.

Itsenäistymisvarat on suunniteltu käytettäväksi itsenäistymistä tukevaan toimintaan ja hankintoihin, kuten:

- Oman asunnon hankintoihin
- Opiskelussa tarvittaviin hankintoihin
- Työpaikan saamiseksi tarvittaviin hankintoihin
- Muihin perusteltuihin hankintoihin

Ajokortti

Oletko harkinnut ajokortin suorittamista?

Mikäli itsenäistymisvaroja katsotaan olevan riittävästi niin ajokortin maksaminen on esimerkiksi yksi perusteltu muu hankinta, johon itsenäistymisvaroja on mahdollista käyttää.

12 kuukautta ennen

- Pohdi asioita ja taitoja, joita sinun olisi hyvä harjoitella ennen itsenäistymistä
- Tee itsenäistymistä tukevia tehtäviä
- Pohdi sosiaalisia suhteitasi
- Onko sinulla harrastuksia?
- Pohdi millaiseksi koet terveydentilasi?
- Ala varaamaan omat tapaamisesi ja käyntisi itse
- Onko sinulla henkilöisyydistodistus? Passi tai kuvallinen henkilökortti?

Tiesithän, että täysi-ikäisenä maksat itse hammaslääkärikäyntisi.

Tästä syystä kannattaakin varata ajoissa hammastarkastusaika, jotta kerkeät käydä tarkastuksessa vielä

ennen kuin

täytät

18 vuotta.

6 kuukautta ennen

- ❑ Tiedätkö oman vaatekokosi? Kengänkokosi?
- ❑ Osaatko käydä vaateostoksilla?
- ❑ Osaatko pitää huoneesi siistinä itsenäisesti?
- ❑ Osaatko käydä ruokaostoksilla? Millaisia haasteita siinä voit kohdata?
- ❑ Millainen rahankäyttäjä olet? Osaatko säästää rahaa?
- ❑ Hanki verkkopankkitunnukset ja opettele käyttämään niitä. Osaatko maksaa laskuja tai siirtää rahaa?
- ❑ Pohdi millaista jälkihuoltoa tulet tarvitsemaan. Missä asioissa tarvitset mahdollisesti apua ja mitkä asiat osaat jo hyvin ?

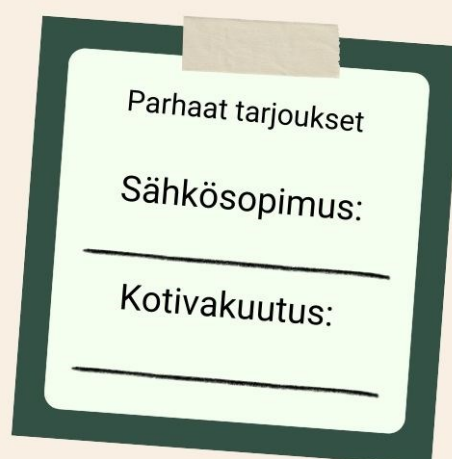
Asiakassuunnitelmapalaveriisi
noin 6 kuukautta ennen
täysi-ikäisyyttäsi kutsutaan
mukaan sinun
tuleva jälkihuollon
ohjaajasi

3 kuukautta ennen

- ❑ Aloita asunnon etsintä ja tee asuntohakemus kaupungille/kunnalle
- ❑ Suunnittele mitä hankintoja sinun tulee tehdä omaa asuntoa varten. Tee itsellesi listaa tarvitsemistasi tuotteista ja niiden hinnoista, selaa netistä ja katsele kaupoista
- ❑ Tiedätkö millainen puhelinliittymäsi on? Osaatko ladata sen?
- ❑ Tarkista että opintotukihakemuksesi on voimassa
- ❑ Tee asumistukihakemus Kelalle
- ❑ Tutustu miten sähkösopimus ja kotivakuutus otetaan ja mistä saisit mahdollisimman hyvät tarjoukset

Suunnittelemissi hankintalistojen avulla lasketaan budjetit kaappoihin. Sosiaalityöntekijäsi hyväksyttyä budjetit hän kirjoittaa sinulle maskusitoumukset. Budjetit on hyvä laskea hieman yläkanttiin, sillä joskus tuotteet saattavat olla loppu ja joudut korvaamaan ne toisella tuotteella tai tuotteiden tarjoukset ovat saattaneet päättyä.

Viimeiset viikot ennen

- Hae Kelalta vuokravakuutta, kun sinulla on asunto ja vuokravakuuden suuruus tiedossa
 - Sinun tulee ensin hakea perustoimeentulotukea kuukaudelle, jolloin vuokravakuus pitää maksaa
 - Sen jälkeen voit hakea vuokravakuutta
- Hanki tarpeelliset huonekalut, kodinkoneet ja kodin tekstiilit

- Tee vuokrasopimus
- Tee sähkösoopimus
- Hanki kotivakuutus
- Tee muuttoilmoitus

Osa vuokranantajista vaatii täysi-ikäisyyttä vuokrasopimusta allekirjoitettaessa. Tällöin tarvitsee sopia yhdessä sosiaalityöntekijäsi kanssa miten toimitaan.

Muutto

Omaan asuntoon muuttaminen on yksi suurimmista ja konkreettisimmista itsenäistymiseen liittyvistä muutoksista.

- Pakkaaminen kannattaa aloittaa ajoissa. Pakkaamisessa kannattaa hyödyntää esimerkiksi pahvilaatikoita ja jätösäkkejä
- Pakkaaminen kannattaa aloittaa tavaroista, joita ei tarvitse ennen muuttoa, kuten tekstiileistä ja koriste-esineistä
- Pakkaamisen yhteydessä kannattaa myös karsia turhat asiat pois, kuten rikkinäiset ja tarpeettomat tavarat sekä pienet vaatteet, jottet kannu niitä turhaan muutossa
- Muuton yhteydessä on järkevää ottaa kuvat asunnosta ja siitä, missä kunnossa asunto on sillä hetkellä, kun saat sen käyttöösi

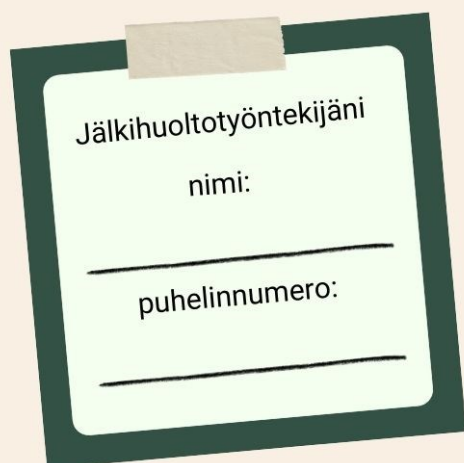

Mikä ihmeen jälkihuolto?

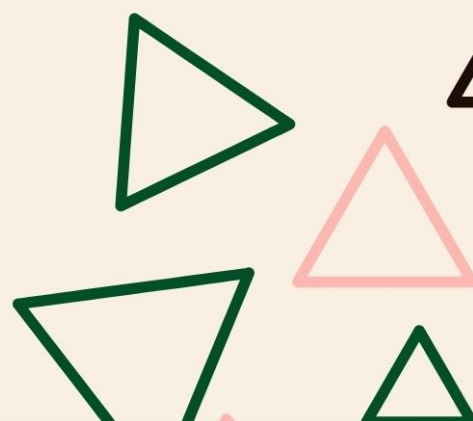
Jälkihuollon tarkoituksena on auttaa ja tukea itsenäistyvää nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäisen elämän aloittamiselle.

Jälkihuoltoon on oikeus jokaisella nuorella, joka on ollut sijoitettuna vähintään kuusi kuukautta. Jälkihuoltoa tarjotaan 25-vuotiaaksi asti. Oikeus jälkihuoltoon säilyy vaikka ensin siitä kieltäytyisikin.

Jälkihuolto perustuu nuoren yksilöllisiin tarpeisiin, eli jälkihuoltosi suunnitellaan sinun tarpeidesi ja toiveidesi mukaan. Jälkihuollossa sinulle tehdään jälkihuoltosuunnitelma ja siihen kirjataan keinot, palvelut ja tuen muodot miten jälkihuoltoasi tullaan toteuttamaan.

Jälkihuoltotyöntekijäni
nimi:
puhelinnumero:

Hyödyllisiä sivustoja

- kela.fi
- ohjaamot.fi
- tyomarkkinatori.fi

- dvv.fi/muutto
- kotikokki.net
- martat.fi/kodinhoito

- nuortenlinkki.fi
- mieli.fi
- mielenterveystalo.fi/nuoret
- sekaisin.fi
- nuortennetti.fi

